

DELAVSKA ENOTNOST

GLASILO ENOTNIH STROKOVNIH ZVEZ DELAVCEV IN NAMEŠČENCEV SLOVENIJE

Leto L, št. 1

Izhaja vsako soboto

Ljubljana, 21. maja 1945.

Cena L. 2.—

Iz naših vrst je izšel

ustvaritelj nove, demokratične Jugoslavije maršal Tito,
čigar rojstni dan praznujemo 25. maja

V teh velikih dneh našega vstajenja je najbolj pogosto na ustnicah in v srcih ime — Tito; ime, ki so ga izgovarjali dolga leta nečloveškega trpljenja nešteti trpini in vedno znova jih je okrepilo, da niso obupali; izgovarjali so ga naši bojevniki za svobodo in pomenilo jim je cel program in svobodo samo; šepetali so ga nesrečneži v ječah in bilo jim je veliko upanje, da se bodo ječe končno odprle; izgovarjali so ga ljudstvo, ki je hiral ter umiralo pod strahovladno okupatorja... In to ime zveni zdaj v mogočnem zboru kot pesem zmagovalca ter pomeni: Veliki dan je prišel, dan zmage, svobode, začetek nove dobe, začetek nove, ljudske Jugoslavije, ki bo v nji odločalo delovno ljudstvo in si samo krojilo svojo usodo!

Delavci smo skromni in preprosti ter ne iščemo velikih besed; bolj smo vajeni velikih dejanj. Ni treba kazati s prstom na dejanja našega delavstva, na njegov delež v osvobodilnem boju. Ne bomo se sklicevali na žrtve, ne na junštvo in ne na prestano trpljenje. Toda s ponosom moramo naglasiti, da je naš osvoboditelj, ustvaritelj nove, resne, demokratične države izšel iz naših vrst: maršal Tito je bil delavec in je ponosen na svoje poreklo. Šel je skozi najtežje šole življenja — ni mu tuje trpljenje, ki je bilo pri nas največji delež delavstva. Iz zdravega, naravnega, poštenega ljudstva je izšel — bil je in je naš tovariš: res tovariš po rojstvu, po usodi, ki je bila doosledja mačeha delavcem, po trpljenju, a tudi najzvestejši tovariš v boju in največjih naporih ter žrtvovanju. Z njim smo rasli mi in on je rasel z nami, ko smo ustvarjali novo, svobodno domovino, jo osvobodili od zunanjih sovražnikov in polagali temelje boljši prihodnosti ter tudi notranje svobodni domovini.

V tem velikem boju se nam pač ni bilo treba vpraševati, zakaj se bojujemo. Delavstvo je po svoji naravi najbolj miroljubno; ne more si želeli vojne, ki terjajo vselej največ žrtv od delovnega ljudstva. Delavstvo se je vselej zavzemalo za mir ter sožitje med narodi, za mir, ki naj omogoča napredek človeštva in splošno blagostanje. Toda v tem boju, ki smo ga izvojevali z maršalom Titom na čelu tako zmagovalno, v tem boju, ki je odločal našo usodo za dolge dobe, smo pokazali, da znamo sukati orožje prav tako spretno kakor orožje ter da nas je trpljenje prekalilo v neomahljive, nepremagljive bojevnike. Živo smo se zavedali, da se bojujemo za svobodo ter da je ta boja naša dolžnost. Ali nismo dokazali po-

sebeno prepričevalno, kaj zmora vzajemno ljudstvo, ki se zavestno bije za svoje pravice, za večne ideale, za resno svobodo? Morda nismo vedeli niti sami, da počivajo v nas tako velike sile; golih rok smo šli v boj proti strahovito oboroženemu sovražniku in čim trši je bil boj, čim delj je trajal, tem bolj smo se krepili, tem številnejše so bile naše vrste, tem trdnjše je bila naša vera, da mora zlo kmalu propasti ter da je kri naših tovarišev kupnina za našo lepšo prihodnost. Vse te naše vrline so bile posejane v našem volji, ki nas ni vodil le kot vojskovođa, temveč tudi idejno, vodil nas je pa lahko tako uspešno, ker je bil enak med enakimi, ker je bil naš in ker nas je razumel; vedel je, zakaj se bojujemo: izšel je iz ljudstva za ljudstvo. Z ljudstvom je začel boj za ljudstvo in z ljudstvom ga je zmagovalno končal.

Zdaj pa, ko je boj na bojiščih končan, se začne boj — delo, boj na tisti deli; začne se doba miroljubnega ustvarjanja, zidanje na temeljih, ki so bili položeni v osvobodilnem boju. Kdo se tega zaveda bolj kakor mi, delovno ljudstvo? Ponosni smo, da smo poklicani k temu delu, kakor smo ponosni, da smo bili osvoboditelji domovine. Tudi poslej nas bo vodil tovariš Tito, da bomo tudi na teh tisti deli zmagovali ter premagovali vse ovire. Mi ne poznamo nobenih ovir! Naše geslo je: Naprej! Naprej v strnjenih vrstah, s pravo delavsko odločnostjo in pogumom, neomahljivo naprej! Naprej do neslutnih zmag dela, naprej pod svobodnim soncem, da postanemo še močnejši; da pokažemo, kaj znamo tudi kot ustvarjalci v miru; da dokažemo, kako znamo ceniti izvojevano svobodo; da se izkažemo kot zavestni ustvarjalci, ki se zavedajo svojih nalog in velikega časa ter da se izkažemo tudi vredni svojega tovariškega vodje! Nihče ne sme izgubiti vere v nas, v naše poslanstvo, v naše sile ter našo zrelost. V naših rokah je poslej naša usoda in prihodnost.

Ali ni rojstni dan našega vodje v teh dneh kakor mejnik med dvema dobama? Ze zato bi bilo treba opomniti nanj. Maršal Tito je ponosen, da je izšel iz ljudskih vrst kakor smo ponosni na to mi, zato pa tudi kot človek iz ljudstva ne hlepi po poveljevanju in ve, da pomeni predvsem počastitev ljudstva, če naslavljam pozdruvne besede nanj. Kot preprosti delavci mu ob rojstnem dnevu kličemo naš krepki: Zdravo! Živel!

Minister Tone Fajfar o grafični organizaciji

ki je med okupacijo kot edina strokovna organizacija
vstopila v fašistični sindikat — „Kaj so vsi fondri v primeri z žrtvami naših najboljših sinov za svobodo!“

15. maja je zborovalo grafično delavstvo iz Ljubljane. Zborovanje je bilo skrito, z namenom, da si grafično delavstvo izvoli svoj delovni odbor Osvobodilne fronte in delegate za mestno konferenco OF. ki bo iz svoje srede izvolila delovni odbor Osvobodilne fronte za mesto Ljubljano. Tega zborovanja se je udeležil tudi minister za gozdarstvo tov. Tone Fajfar, stari organizator grafičnega delavstva, ki je v svojem govoru povedal sledeče:

OBRAČUN GRAFIČARJEV

»Po dolgih štirih letih je prav, da napravimo mi in vi, mi grafičarji, ki smo šli v hribe in vi, ki ste ostali doma, obračun o svojem delu. Morja ta obračun ne bo za vsakogar razveseljeval, morda se bo komu zdel preoster, toda partizani smo bili vedno navajeni govoriti resnico in je povedati v obraz vsakomur. Več kot štirinajst let je minilo, odkar sem vam zadnjič govoril na nekem grafičnem kulturnem večeru. Tedaj sem vam govoril o vlogi delavkega razreda, o vlogi, ki jo bo delavski razred v bližnji bodočnosti nase prevzel. Mavriko je tedaj zmaljeval z glavo. Toda po štirih letih je delavski razred Slovenije svojo vlogo dobro izvršil. Že pred štirinajst leti so se delavci zavedli, da od delavkega razreda zavisí ne samo njegova usoda, ampak tudi usoda vsega naroda. Leta 1941. je vstal delavski razred in je na čelu s Komunistično Partijo vstopil v borbo. Delavski razred, kateremu so prej očitali, da je protidržaven in protinaroden, je šel v borbo in za ceno svojih žrtv rešil naš narod. Delavski razred je šel v borbo, ker je hotel, da v novem življenju pride do izraza resnica in pravica, ker je hotel, da bo tudi sam, ki je bil prej od vseh slojev najbolj zapostavljen, nekoč užival človeka vredno življenje. Delavski razred je v tej vojni prišel na tak položaj, da ni več ne-

varnosti, da bi bil še kdaj nečloveško izkoriščen. Delavstvo Jugoslavije in Slovenije je svoje delo v narodno osvobodilni borbi častno izvršilo.

Tudi grafičarji

SPADAJO V DELAVSKI RAZRED

Veseli so se smatrali za nekaj boljšega od drugih delavcev. Toda v narodno osvobodilni borbi so se pokazali najslabše. Grafična organizacija je bila edina strokovna organizacija, ki se je vključila v fašistične sindikate. To je huda sramota in daries moramo napraviti o tem temeljit obračun. Vem, da bo kdo rekel: Potrebno je to bilo zaradi tega, da smo ohranili fondre, potrebne je bilo to, da se je ohranila palača. Toda, kaj so fondri in palače v primeru z žrtvami, ki so jih dali naši najboljši sinovi v borbi za svobodo? Nobena sira, nobena mati ali žena ni umrla od gladi zaradi tega, ker so bili svojci v hribih. Mi grafičarji, ki smo bili v hribih, zahtevamo, da se grafična organizacija zaradi svojega sramotnega nenacionalnega zadržanja razpusti. Na vas postenih grafičnih delavcih pa je da boste na njenih ostankih zgradili boljšo organizacijo. Danes se vse jugoslovansko delavstvo organizira v močno delavsko sindikalno gibanje. Delavske sindikalne organizacije, ki so se skovale v borbi, bodo najmočnejši temelj nove Jugoslavije. Tudi grafičarji se bomo vključili v to gibanje. Naš tovariš Tito nam je ob sprejemu zastopnikov jugoslovanskega sindikalnega gibanja dejal, da bosta temelja naše obnove in graditve porušene domovine, delavski sindikati in kmečke zadruge.

VLOGA DELAVSTVA V NOVI JUGOSLAVIJI

Doba oborožene borbe je za nami. Vojška je svojo dolžnost storila. Zdaj je naša dolžnost, da tisto, kar so naši borci pri-



73381

»Naše tovarne so porušene, naše železnice razdejane in naše hiše v razvalinah. Potrebno bo veliko delo, mnogo žrtvovanja in premagovanja, mnogo naporov, da se bo zopet popravilo, kar so okupatorji in izdajalci uničili. Delavci, storite tudi v bodoče svojo dolžnost: doprinesite v obnovi isto, kar ste doprinesli v borbi proti okupatorju! Doprinesite vse v ohranjenju in uveljavljanju enotnosti vseh pozitivnih in tvojih sil našega naroda, kakor ste tako častno vršili do sedaj!«

(Iz govora ministra za industrijo tov. Leskoška Franca 10. maja 1945.)

Pozdrav delavstva!

Kot delavci, ki se dobro zavedamo zgodovinskega pomena zmage narodnega osvobodilnega boja — saj smo v njem sodelovali nedvomno najbolj požrtvovalno in iskreno — pozdravljamo prvo slovensko narodno vladol! Zavedamo se, da je naš narod dobil svojo vladol in mi, delovno ljudstvo v nji svoje zastopstvo. Zavedamo se, da bo ta vlada izvajala program Osvobodilne fronte in prav zato, ker je v nji tako odločilno zastopano ljudstvo po svojih zastopnikih. Ustvaritev narodne vlade Slovenije je sad največjih naporov, najbolj dragocenih žrtv in našega tvornega idealizma, ki ne pozna nikdar omahovanja; dobili smo narodno vladol in s tem se zaključuje prvo razdobje v rasti naše demokratične federativne Jugoslavije. Z ustvaritvijo slovenske narodne vlade je uresničena osnovna zahteva jugoslovanskih narodov: priznana ter omogočena nam je pravica do samoodločbe kot enakopravnemu narodu med enakopravnimi. Za ta veliki smoter smo se bojevali, mi, delovno ljudstvo, dolga leta najbolj dosledno in smemo reči, da bi brez našega boja ne bila nikdar dosežena zmaga.

Tako je končno oblast prešla v roke ljudskih množic; nihče se ni nikdar zavedal bolj jasno kakor mi, da je oblast lahko resnično demokratična, samo, če v nji pride do izraza volja ljudskih množic. Naša narodna vlada ni nastala čez noč, ampak je rasla iz dolgih let bojev, ustvarjanja pogojev za demokratično ureditve naše prihodnje, svobodne domovine; rasla je iz najtrših, strašnih bojev proti sovražnim osvajačem; rasla je pa tudi iz bojev proti vsem domačim reakcionarjem, sovražnikom demokratičnega življenja našega naroda, odkritim in prikritim sovražnikom delovnega ljudstva.

Prepričani smo, da bo naša narodna vlada varovala velike, tako težko izvojevane pridobitve osvobodilnega boja — pred vsemi sovražniki in v tem jo bomo vedno odločno podpirali. Kakor smo dokazali v osvobodilnem boju, da smo tvorni, močni, dosledni in požrtvovalni, da ljubimo dejanja brez mnogih besed, tako bomo tudi v prihodnje častno izpolnili svoje poslanstvo, ne da bi nas bilo treba še opozarjati na naše dolžnosti. Tudi poslej bo delavski razred kovač enotnosti vseh tvojih sil našega naroda; kakor smo bili prvi v boju, tako bomo prvi pri obnovi; poslej bo delavec junak dela, prvi bojevniki pri obnovi dežele. Nič ga ne bo moglo odvrti z njegovega pohoda v našo lepšo prihodnost, nič nas ne bo zadržalo! S pravo delavsko odločnostjo pojdemo naprej in neusmiljeno bomo podli na svoji poti vse ovire! Niti trenutka ne bomo omahovali pred odločilnimi dejanji in prepričani bomo vsem temnim silam, ki bi skušale ovirati naše delo, obnovo domovine ter rasti naše demokratične oblasti — njihove nakane in izkoriščanje povojnih težav v svoje sebične namene!

Te iskrene besede naj veljajo kot pozdrav naši narodni vladi; kot zagotovilo naše pripravljenosti za obnovo in za nadaljni boj, čigar smoter je: srečno sožitje demokratičnih narodov nove Jugoslavije, v močni, zdravi državi, ki ne bo poznala tlačene delovnega ljudstva. Za popolno zmago človeških idej, za resnično svobodno posameznikov in narodov! Za priznanje vseh pravic delovnemu ljudstvu! Za pravo človeško dostojanstvo in socialno pravičnost!



Predsednik prve slovenske narodne vlade
tov. Boris Kidrič

borili, ohranimo in do kraja izgradimo. Ta dolžnost leži predvsem na delavcih in kmečkih. Delavstvo v naši svobodni državi ne bo več zapostavljeno in izkoriščano, ampak bo najmočnejši branilec svobode in najmočnejši in temeljni čimtelj pri našem gospodarstvu. Jugoslovansko delavstvo se tega v polni meri zaveda. Jugoslovanska narodnoosvobodilna borba je podrla vse pregrade, ki so delavstvu zapirale pot do novega življenja. Tovariši, tovarišice! Kot vaš star tovariš vas pozivam, da tudi vi pristopite k graditvi novega življenja, da s svojim delom dopolnite tisto, kar je naša vojska priborila. Vojna bo trajala še naprej, toda bojišče ne bo več v hribih, ampak naše delavnice, naši rudniki in naša polja. To je bojišče, kjer se bomo morali uveljaviti prav tako, kot so se naši tovariši na bojnem polju. To je bojišče, kjer bomo morali zavarovati to, kar je naš vojaški priboril. Nikdo naj se ne udejva utvarjam, da je zljaz že vse dobro. Nas čaka težko in naporno delo, čaka nas težko delo, da bomo ponovno zgradili tisto, kar so nam naši sovražniki v teku te vojne porušili in uničili. Čaka nas težko delo v borbi z našim notranjim sovražnikom, ki bo prenesel svojo borbo na gospodarsko področje. Notranji sovražnik bo začel z borbo v tovarnah, rudnikih itd., s tem da bo začel razvijati sabotažo. Naša dolžnost je, da nastopimo proti vsem takim poskusom. Dosti smo močni. Naša oblast je to pokazala v zadnjih štirih letih, pokazala je, da je sposobna izkoreniniti poskuse naših narodnih sovražnikov. Nikdo naj ne misli, da se bo dalo prevariti tiste, ki so se štirile leta borili, da se bo dalo prevariti desetstose in stotiseče žrtve, ki so dale življenje za to, kar mi danes gradimo. Da bo pa naše novo življenje čim hitreje urejeno, je potrebno, da vsi postanete borci na polju dela in na polju obnove. Prepričan sem, da bo grafično delavstvo svoje zablode iz dobe okupacije, zablode, ki jih je storilo po krivdi nekaterih zvodnikov, temeljito popravilo.

Na koncu se spomnim tistih najboljših naših tovarišev Moškeca in drugih, ki so dali največjo žrtvo domovini in bi prav tako radi dočakali ta dan, ki ga mi danes doživljamo.

Slava jim!

Borcem na fronti naj sledijo borci dela!

21. maj 1942 — 21. maj 1945

Pred tremi leti je padel kot žrtev nasilja TONE TOMŠIČ
in zdaj se klanja svobodna domovina njegovemu spomnu
— junaku in začetniku osvobodilnega boja

Nesteto znanih in neznanih junakov ni doživelo našega vstajenja, a prav njihova smrt je posvetila naš veliki dan; ker je naše ljudstvo imelo delavce, bojevnike za pravico ter svobodo, pripravljene žrtvovati tudi svoja življenja, smo mi, srečnejši, dočakali veliki čas. Toda to nas tudi obvezuje, da nikdar ne pozabimo, kaj smo dolžni svojim žrtvam: svoboda, ki so nam jo odkupili s svojo krvjo, nam mora biti tem sveteljša in moramo biti tudi mi pripravljeni žrtvovati za njo vse, da si jo zavarujemo. Med temi neštetimi junaki se bomo vedno spominjali enega najposrebljenih in najbolj požrtvovalnih organizatorjev našega osvobodilnega boja, organizacijskega tajnika Centralnega komiteta komunistične partije Slovenije TONE TOMŠIČA. To ime — Tone Tomšič — smo izgovarjali v Ljubljani v najbolj črnih dneh vedno posebno spoštljivo, a seveda ga nismo smeli izgovoriti glasno. Za zločin je veljalo celo, da je bila za Toneta naročena zadušnica. Tri leta so že minila od njegove smrti in nekaterim se zdi, da je pretekla cela večnost — kako težko smo čakali osvoboditve, kako nepopisno težko smo dočakali letošnjega maja! In Tone Tomšič bi zaslužil med prvimi, da bi dočakal to našo pomlad. Usoda je večkrat krivična.

Se sorazmerno zelo mlad je umrl nasilne smrti: rodil se je 9. junija 1910 v Trstu. Rodil se je v tistem Trstu, ki tudi v njem v tej pomladni plapolajo naše zastave, zastave svobode. Ali ne priča tudi njegovo ime, Tomšičevo ime in delo, da je Trst naš? Tone se je rodil kot sin železničarja in trgovca, v družini, ki je imela osem otrok. Trije so umrli v otroški dobi in Tone je bil med živimi najstarejši; starši so ga ljubili kakor prvorojenca in želeli so, da bi se izšolal. Solo je začel obiskovati v Knežaku pri Ilirski Bistrici, nakar je šolanje nadaljeval v Trstu. Ko je bil oče premeščen v Ljubljano, je Tone vstopil v gimnazijo v St. Vidu nad Ljubljano. L. 1922 se je vsa Tomšičeva družina preselila v Ljubljano in Tone je poslej obiskoval gimnazijo na Poljanah.

Že kot dijak se je kmalu uveljavil s svojimi organizatorskimi sposobnostmi in prekipelavo delavnostjo; bil je eden najdelavnejših delavcev dijaških organizacij. Kot gimnazijec je bil prvotno vnet nacionalist, a v višjih razredih gimnazije je bil sošolec sedanjega predsednika Narodne vlade Kidriča, Zihlerja in ob drugih idejno bolj zrelih ter prečiščenih dijakov, kar je vplivalo odločilno na njegov razvoj. Kot osmošolec so ga prvič zaprli mesec dni zaradi komunizma.

Po maturi se je posvetil pravnim študijam na ljubljanskem vseučilišču. Zelo delaven je bil tudi v akademskih organizacijah, zato so ga pa tudi oblasti stalno zasledovale ter preganjale. Leta 1932 je bil prvič dalje časa zaprt. »Pregrešila se je, ker je nekemu delavcu dal ilegalni »Rdeči prapor«: obsojen je bil na poldružno leto robije. Začelo se je trpljenje, ki ga dovolj dobro poznajo in razumejo le poznavalci glavnjace in drugih zaporov stare, nazadnjaške Jugoslavije. Tomšič je bil zaprt prvi tri mesece v samotnem zaporu. Bil je vedno odločen sovražnik krivice in v zaporu ni mogel mirno trpeti, da so ravnali z jetniki nečloveško. Zavzel se je za nje. Iz protesta je začel gladovno stavko, ki jo je vzdržal co-

lih 12 dni. Glasovi o tem so tedaj prodrli tudi v tuje časopise — domače pa seveda ni smelo poročati kaj takšnega.

Značilno za tedanje naše razmere je bilo, da so Toneta izključili iz ljubljanskega vseučilišča, ko se je vrnil iz zapora. Študije je nadaljeval v Zagrebu, a ne dolgo, kajti leta 1934. so ga spet zaprli. Tedaj je bil obsojen celo na dve leti in pol robije — zaradi nekega letaka, ki je bil naslovljen na trboveljske rudarje in je govoril o razliki med ravnateljevo plačo in mezdo rudarjev. Tedaj je ravnatelj zaslužil 80.000 dinarjev na mesec....

L. 1935. je nova vlada JRY amnestirala številne jetnike, a Tone je moral ostati v ječi ter trpeti. Ni bil izredno trdnega zdravlja in razumljivo je, da so ga zapori kmalu telesno izčrpali. Toda dnha mu niso mogli streti. S svojo življenjsko tovaršico veliko idealistko, ki ga je bila res vredna, je Tone spoznal v zaporu. Z gimnazije jo je poznal le površno. Decembra 1938, ko je v Zagrebu položil drugi državni izpit, sta se poročila.

Tudi poslej ga je policija neprestano preganjala; Tone je veljal za najnevarnejšega komunisto, da so ga zaprli vselej, ko je v Ljubljano prispel kakšen reakcionarni oblastnik.

L. 1941. pred razpadom Jugoslavije, je Tone potoval po Dolenjskem; tudi tedaj je bil preganjan. Ko ga je zasledil detektiv med vožnjo, mu je Tone ušel iz drvečega vlaka. Pri tem se je močno ranil in policija ga je izsledila po krvavih sledovih. Vlekli so ga v Ljubljano in zopet bi ga čakal zapor, a medtem je prišlo do razpada gnile države.

Razumljivo je, da se je Tone moral skrivati med italijansko zasedbo. Italijani so zaprli njegovo ženo Vido, ko niso mogli izslediti njega. Toda Tone se ni v Ljubljani zgolj skrivati; bil je zelo delaven ter ga moramo šteti med začetnike osvobodilnega boja ter ustanovitelja OF. Udeležil se je tudi pogreba Ivana Hribarja, pogreba, ki je veljal kot demonstracija proti okupatorju. Vida je bila čez nekaj časa izpuščena. Istega leta, 1941, se jima je rodil sin, a Tone je otroka komaj površno videl. Šele čez nekaj časa je lahko živel v krogu svoje družinice, a seveda pod privzetim imenom. Ko je bil otrok star tri mesece, so Toneta izsledili in zaprli. Fašistično divjstvo se ni ustavilo niti pri otroku; Tomšičeva nista imela tedaj otroka pri sebi in Italijani so poizvedovali tudi po otročiču....

Tone je zelo trpel v ljubljanskih zaporih. V hudi zimi je zelo zmrzoval v policijskem zaporu, kar pa seveda ni bila edina trpljenje. Da bi ne ušel, so ga posebno skrbno stražili in zato je bil tudi prepeljan najprej na sodnijo, od tam pa v škofove zapore. Vendar se crnim rabljem tudi tam ni zdel dovolj varno zaklenjen, zato so ga skrivali po raznih zaporih ter ga pogosto skrivaj prepeljali po Stajerskem in Gorenjskem. Trpel je tudi v Begunjah, uklenjen neč in dan. Pogosta spretna posredovanja so vendar rodila vsaj uspeh, da so Toneta zopet prepeljali vsaj v Ljubljano. Upanje je bilo, da se bo sodba glasila v najhujšem primeru na dosmrtno ječo. Toda Italijani so tedaj vprav besneli; Toneta ni bilo več mogoče rešiti. Na tajni razpravi je bil obsojen na smrt. Ta dan je bil za njegove

Nadaljevanje na 2. strani

ENOTNE STROKOVNE ZVEZE

Njihov pomen za delavstvo v novi Jugoslaviji

enotne strokovne zveze

V predprilski Jugoslaviji delavstvo ni bilo enotno organizirano, da o organizirani povezanosti ročnih in umskih delavcev niti govoriti ne moremo. Po prvi svetovni vojni je delavski razred prihajal do spoznanja, da je rešitev njegovih najosnovnejših življenjskih vprašanj (osemurnik, plača, socialno zavarovanje, svoboda govora, tiska, zborovanja in združevanja) mogoča le v trdni povezanosti v skupni enotni organizaciji, v odločni borbi proti sovraženikom delavskega razreda in pod enotnim političnim vodstvom. (To stremenje je predvsem zastopal levo usmerjeni del socialdemokratskih strank Jugoslavije, ki se je pozneje preoblikoval v Komunistične partije Jugoslavije.

ZEDINJENJE DELAVSKIH STROKOVNIH ORGANIZACIJ

Aprila meseca leta 1919 je prišlo v Beogradu do zedinjenja delavskih strokovnih organizacij. Tako povezan in enoten delavski razred je začel voditi uspešne borbene akcije in dosegal precejšnje uspehe. Tako so na pr. organizirani železničarji izvajali od države celo pravico kontrole nad dohodki državnih železnic. Toda reakcija se je dobro zavedala, kakšno nevarnost pomeni zanjo enotnost delavskega razreda, predvsem pa enotnost med delavci in državnimi nameščenci. Da razbije to enotnost se je posluževala vseh sredstev. Razpust revolucionarnih organizacij, zapiranje, mučenje in ubijanje delavskih funkcionarjev, odvzem svobode govora, tiska, zborovanja in združevanja, zaplenba imovine delavskih organizacij, nasilno razbijanje stavk (železničarska stavka leta 1919., stavka tekstilnih delavcev v Kranju leta 1936.), v ustanavljanjem rumenih sindikatov, v katere so organizirali s pomočjo državnih oblasti najbolj nezaveden in moralno pokvarjen del delavstva. To so bile metode reakcije, da razbije na eni strani enotnost delavstva, na drugi strani pa enotnost ročnih in umskih delavcev.

NAPAKE STROKOVNEGA GIBANJA V PRETEKLOSTI

Ko zdaj gradimo in utrjujemo enotnost delavskega razreda, je potrebno, da se seznamimo tudi z drugimi elementi, ki so v preteklosti slabili to enotnost. To so bile različne strokovne organizacije, ki so se ustanovile pod vplivi različnih ideoloških in političnih usmerjenosti, kakor da delavci nimajo enotnih ekonomskih, socialnih, kulturnih in nacionalnih interesov. V Sloveniji smo imeli kar tri take organizacije: UR-Sove strokovne organizacije, Jugoslovanska strokovna zveza (JSZ), Narodna strokovna zveza (NSZ), poleg tega pa še rumene organizacije, kakor slovenski del Jugoslava »Zvezo združenih delavcev«, ki je bila pod vplivom in delavstvu sovražno razpoložene politične stranke JRZ. Končno moramo ugotoviti še en element, ki je slabil delavsko enotnost, to je, da so se delavci enega delovnega obrata vključili v eni strokovni organizaciji, organizirali po svoji stroki. Tako so bili na pr. delavci tekstilne tovarne organizirani v zvezi tekstilnih delavcev, strojniki in nameščenci istega podjetja pa v zvezi strojnikov, odnosno v zvezi privatnih nameščencev. Vse to je hromilo borbene sile delavskih strokovnih organizacij in jih onesposabljalo za boj.

SKUPNI DELAVSKI NASTOPI V PRETEKLOSTI

Med delavstvom samim je bil vedno zdrav smisel za enotnost in za skupne borbene nastope. To težnjo je z vsemi moči podpirala in gojila Komunistična partija, ki je videla v združenih delavskih množicah edino pot, ki lahko uspešno kiljubuje poskusom reakcije, brezmejnem izkoriščanju in zatiranju delavskega razreda. Reakcionarji in korumpirani elementi, ki so se vrinili v delavske strokovne organizacije, so se upirali vsaki enotnosti, ker jim je bilo več za svoje sebične interese, kakor pa za koristi delavstva. Kljub temu pa je v stari Jugoslaviji prišlo pod pritiskom delavstvo do takih nastopov. Take skupne akcije so bile na pr. stavka trboveljskih rudarjev leta 1934, stavka jeseniških kovinarjev leta 1935 in stavka tekstilnega delavstva v Kranju leta 1936, čeprav so se vodstva strokovnih organizacij tem akcijam upirala in jih niso dovolila. V nekaterih krajih je prišlo celo do ustanovitve medstrokovnih akcijskih odborov za izvajanje gotovih pravic. Vendar so take odbore reakcionarji voditelji nekaterih strokovnih organizacij razbili.

DELAVSTVO IN OSVOBODILNA VOJNA

Narodno-osvobodilna vojna je pokazala, da je delavski razred enoten in da le zdru-

žen lahko doseže svoje pravice. Leta 1941 so bili prav delavci tisti, ki so začeli boro in so s tem odigrali avangardno vlogo v narodno osvobodilni vojni. Z osvoboditvijo naše države se pred nas postavlja jo poleg glavne naloge vse za vojsko, vse za popolno zmago nad fašizmom, tudi naloge: obnova, utrditve naše ljudske oblasti in pa izboljšanje ekonomskega, socialnega in kulturnega položaja delavstva. Vse te naloge bomo izvedli le, če bomo znali v polni meri izkoristiti pridobljene izkušnje iz preteklosti, ki nas uče, da moramo biti enotni in složni.

VSEDRŽAVNA KONFERENCA DELAVCEV IN NAMEŠČENCEV

V dnevi od 23. in 25. januarja t. l. je v Beogradu zborovala vsedržavna konferenca delavcev in nameščencev, ki so bili na nji navzoči delegati iz vse Jugoslavije. Slovensko delavstvo so zastopali znani delavski borci iz preteklosti: Pepca Kardelj, Mačkova, Tone Fajfar, Svetek Franc in znani delavski voditelj Franc Leskošek. Ta konferenca je upoštevala vse zgoraj navedene izkušnje iz preteklosti postavila temelje enotnemu strokovnemu pokretu, ki bo zbral v svoji sredini vse delavce, nameščence in uradnike, da jih prevzgoji in združi, da se tako ustvari močna tovariška skupnost, ki bo kos vsem poskusom reakcije in sposobna zagotoviti delavskemu razredu pravice, za katere so naši najboljši delavski borci žrtvovali tudi svoja življenja. Ta sila bodo Enotne strokovne zveze delavcev in nameščencev Jugoslavije.

ENOTNE STROKOVNE ZVEZE

Enotne strokovne zveze vključujejo 26 strokovnih zvez, ki se oblikujejo na industrijski osnovi, to je, da bodo vsi delavci in nameščenci enega podjetja organizirani v eni strokovni zvezi, kakršen značaj ima podjetje. To je: ene podjetje, ena organizacija, ena strokovna zveza. Na čelu Enotnih strokovnih zvez stoji osrednji organ za vso državo, to je, glavni odbor, ki sestoji iz skupščine in izvršnega odbora. Vsaka strokovna zveza pa ima svojo osrednjo upravo, ki je sestavljena po istem principu. V federalnih enotah in v avtonomnih pokrajinah se osnujejo federalni odnosno pokrajinski glavni odbori Enotnih strokovnih zvez, ki vodijo celotno strokovno gibanje v svojem delovnem področju. S tem ima delavski razred kot prvobitni enakopravnosti narodov vse možnosti, da to politiko enakopravnosti uja v življenje tudi po Enotni strokovni organizaciji, da v čim večji meri sodeluje v izgradnji strokovnega pokreta, da pospeši obnovo narodnega gospodarstva in da se preko Enotnih strokovnih organizacij najtesneje poveže z vsemi naprednimi silami svojega naroda ter skupno s njimi podpira našo narodno oblast pri njenih naporih in stremenjih po popolnem uničenju fašizma in dokončni izvedbi demokratizacije dežele.

PODRUŽNICE KOT TEMELJNA STROKOVNA ORGANIZACIJA

Temeljna strokovna organizacija je podružnica, katere se ustvarja v središču proizvodnje. Podružnice se bodo organizirale v vsakem večjem podjetju, kjer je najmanj 30 članov, ali pa v manjših obratih v posameznih krajih ali okrajih s najmanj 15 člani. Posamezne stroke ene zveze smejo imeti mestoma podružnice odvojene po stroki, v osrednjem odboru zveze pa se osnujejo oddelki. Upravo podružnice volijo člani na svojih letnih občnih zborih. V krajih, kjer je število članov pod 15, se organizirajo plačilnice ali postavitve skupniki, kateri se vključijo v najbližjo podružnico.

Žena delavka in strokovna organizacija

Ko so osvobodilci zaslužili slovenski narod, se je žena zavedala svoje dolžnosti in stopila z vsemi silami v boj proti osvobodilcem. Prav posebno se je zavedala te naloge žena-delavka. Bilo ji je jasno, da osvobodilni boj slovenskega naroda prinaša slovenskemu delavstvu enotnost strokovnega gibanja. Saj je delavstvo s svojimi najbolj borbennimi silami stopilo v prve vrste slovenskega osvobodilnega boja. Delavstvo je bilo in ostaja naš najbolj borbenni element in je zato hrbtenica narodno osvobodilnega boja.

Žena delavka je čutila ob izbruhu te vojne, da je nastopil odločilni boj med imperializmom, ki je izvor družbenega zatiranja in med silami svobode, ki stremijo po družbeni pravičnosti. Iz vsega tega je delavska žena spoznala, da se je treba tesno povezati v enotno delavsko organizacijo. Spoznala je, da je nujno zavreči stare oblike delavske organizacije iz predprilski Jugoslavije in se boriti skupno v enotni delavski organizaciji.

Poglejmo našo ženo delavko, kako razume današnji čas!

Doslej, ko so se močje, bratje, sinovi borili z orožjem v roki proti osvajaalcem, je pomagala svoje najboljše sile v delo v zaledju. Ženo delavko si videl vsepovsod nadomestovala je moča v delavnici, na polju, pisarni itd. Dana ji je možnost, da ga politično udeležuje, da se izpopolnjuje in izobražuje. Ženo delavko vidiš, kako pomaga pri izgradnji narodne oblasti. Ona ima vse pravice voliti in biti voljena. Da si pa te pravice ohrani, je potrebno, da je tesno povezana in to v enotni delavski organizaciji. Kolikor večja bo udeležba naše žene-delavke v enotni delavski organizaciji, toliko močnejše bo odločanje žene-delavke pri urejanju svobodne države.

Zdaj je naša naloga, da ohranimo težko izbojane pravice našega osvobodilnega boja, da podpremo in ohranimo pravo ljudsko demokracijo. Prav zato je potrebno, da žena-delavka v današnji dobi podvoji svoje delo v OF, kajti delo v narodno-osvobodilnem boju ni samo narodno, ampak tu-

CLANSTVO

Med člane zveze, odnosno njene podružnice sme biti sprejet vsak ročni ali umski delavec, ki je zaposlen v zasebni ali državni službi in ki priznava pravila, predpisane in odločbe organov strokovne zveze. Člane sprejema podružnica. Jasno je, da ne morejo imeti vstopa v Enotne strokovne organizacije izdajalci in pokvarjenci. Podružnica ne bo smela biti samo organizator ekonomskih, socialnih in kulturnih akcij delavcev, marveč bo morala vršiti neposredno nadzorstvo nad proizvodnjo, pospeševati in voditi boj proti vsem sabotiranjem in lenuhom.

V krajih, kjer sta najmanj dve podružnici ali dva krajevna odbora se ustvarijo krajevni strokovni sveti, ki bodo vzdrževali zveze med vsemi strokovnimi organizacijami tistega kraja in vodili skupne posle in akcije vsega delavstva v kraju.

ZVEZNO TAJNISTVO

Vsaka zveza ima v posameznih področjih proizvodnje (na pr. rudarsko področje, področje direktije železnic) ali na ozemlju federalne enote (na pr. v Sloveniji) svoje tajništvo, katero veže vse podružnice lastnega delovnega področja in vodi njihovo delavnost. Zvezno tajništvo se voli na zboru delegatov podružnic zveze iz svojega delovnega področja. Glavne odbore strokovnih zvez posameznih federalnih enot pa volijo delegati dotične federalne enote, ki si ga bodo sami določili v svojih pravilih, ki morajo biti v skladu z načeli pravil Enotnih strokovnih zvez delavcev in nameščencev Jugoslavije.

Sklep beograjske konference je bil, da Enotne strokovne zveze delavcev in nameščencev Jugoslavije stopajo kot sestavni del v enotno narodno-osvobodilno fronto Jugoslavije, zavežajoč se, da brez političnega sodelovanja in brez podpiranja ljudske demokratske oblasti ni mogoče doseči vseh onih pravic, ki pripadajo delavskemu razredu.

POMEN ENOTNEGA STROKOVNEGA GIBANJA

Ustvaritev enotnega strokovnega pokreta delavcev in nameščencev Jugoslavije pomeni:

1. Nezdružene razmere, katere so v preteklosti vnašali v delavske vrste sovražni in škodljivi elementi, se ne bodo več povrnila. Delavski razred zna ceniti v krvi in teži borbi skovano enotnost, za katero so dali svoje življenje najboljši delavski borci.

2. Interesi ročnih in umskih delavcev so skupni, zato se morajo organizirati v Enotne strokovne zveze vsi delavci in nameščenci ne glede na versko ali ideološko pripadnost. Te organizacije morajo biti aktivne člen enotnega političnega gibanja narodov Jugoslavije.

3. Delavski razred ne more izvajati bojnega ekonomskega, socialnega in kulturnega življenja, ako bi imel pred seboj samo svoje ozke razredne interese. Bati mora najmočnejša opora svoji narodni vojski in v težkem boju novo porojeni ljudski oblasti.

4. Gospodarska obnova in dvig splošnega narodnega gospodarstva je predvsem naloga delavstva, zato morajo strokovne organizacije pri tem igrati odločilno vlogo.

5. Organizacijski sestav Enotnih strokovnih organizacij vodenih iz enega središča, ustvarja potrebno udarnost združenih sil vseh ročnih in umskih delavcev. Ta organizacijski sestav, zgrajen v duhu demokratskih načel, daje delavcem posameznih federalnih enot možnost, da poleg skupnih interesov vsega delavstva države, uveljavijo skladno s interesi celote, tudi svoje lastne nacionalno-okvirne potrebe.

Perko Vencej

di razredna dolžnost vsake zavedne slovenske žene-delavke.

Slovenska žena-delavka se mora zavedati svoje naloge, ki jo je dolžna vršiti. Odgovorna je svojemu ljudstvu, dolžna je graditi lepšo in boljše bodočnost svojim otrokom. Kdo bolj razume to, kakor prav delavska mati! Svojim otrokom mora zapustiti najlepšo dediščino — svobodo, enakopravnost ter pogoje za človeka dostojnega življenja. Vse to bo pridobila s tem, če bo reševala in sodelovala pri ureditvi družbenih in gospodarskih problemov.

Ne smejo biti zaman žrtve in solze tisoč in tisoč mater in žena po taboriščih, ne sme biti zaman nedolžno prelita kri naših tisk, saj je bilo to vse za lepšo in boljše prihodnost našega naroda, naših otrok.

Žena, delavka — mati, kdo silneje čuti to, kakor prav ti, ali nisi bila prav ti tista, ki si bila vsepovsod tlačena v stari predprilski Jugoslaviji, bila si tista, ki nisi imela pravice odločati o urejanju zakonov, nisi smela zahtevati delavskih pravic. Osvobodilna fronta te je dvignila iz suženjstva, postala si enakopraven član družbe. Imas pravico odločati o vsem. Danes nisi več izkoriščana, ne podcenjevana v svojem delu.

Žene se moramo zavedati, da je delo naša velika dolžnost. Delo je častno, pa naj bo kakršno koli. V delu ne sme biti razlika, med nami mora biti tesna medsebojna povezanost pa naj bo to delo delavke, uradnice ali intelektualke. To povezanost bomo dosegli v strokovni organizaciji. Krepitev moramo to skupnost ter vse delo usmeriti v to organizacijo. Žene-delavke bomo dosegle pravični in pravi boji le, če se bomo strnjeno združile v enotno strokovno zvezo.

Toman Joža.

Delavci, »Delavska enotnost« je vaš list!

Mednarodno sodelovanje delavskih strokovnih zvez

Pomemben uspeh delavskega razreda

Novo enotne strokovne organizacije pomenijo tudi v utrjevanju mednarodnih odnosov in vzpostavitve mednarodne enotnosti delavskega strokovnega pokreta pomemben napredek. Te organizacije se razvijajo pod različnimi okoliščinami kakor nekdanje strokovne organizacije, katere so bile polne ideološkega in političnega trnja, ki je mnogo škodovalo delavskemu strokovnemu pokretu. Delavstvo je trpelo zaradi neenotnosti; veliko škodo ter se ni moglo razvijati in krečiti. Danes je v pogledu enotnosti strokovnega gibanja nastopil odločen preokret, ki se kaže tudi v mednarodnem udejstvovanju. Naravnost posledica zmage svobodoljubnih sil vseh zatiranih, posebno se malih narodov, mora postati čim trdnjša enotnost in sodelovanje vsega zavednega delavstva, tudi v medsebojnem udejstvovanju. To sodelovanje ni samo velikega strokovnega pomena v reševanju gospodarskih in socialnih problemov, ki nastajajo v obnovi razdelanega gospodarstva, temveč je tudi velikega političnega pomena za združen nastop delavskega razreda in okrepitev njegovega političnega položaja v družbenem razvoju. Pred vojno je bil delavski razred razbit v več internacionalnih gibanj, ki niso mogle združiti delavskega razreda v celoti.

STROKOVNE ORGANIZACIJE V SOVIJSKI ZVEZI

Dandanes pomeni vodilno silo v ustvarjanju enotne mednarodne strokovne zveze Sovjetska zveza in njene strokovne organizacije. V zapadnih demokracijah nastopa v ljudskih množicah navdušenje za sodelovanje s Sovjetsko zvezo. Sodelovanje v skupni fronti proti fašizmu utrjuje tudi sodelovanje na delavskem področju. Delavski razred je nosilec te borbe in mu gre polna pravica, da uveljavi tudi mednarodno strokovno povezanost, ki bo pomagala pri urejanju gospodarskih in političnih vprašanj posameznih narodov. Zato nove strokovne organizacije v ljudski državi niso več vsiljen »ne bodi ga treba«, kakor so bile pred vojno v celi vrsti držav, posebno v tistih, katere so se odkrito ali prikrito nagibale v fašizem, ki je začel svoj pohod po Evropi in je vpregel vso meščansko politiko v svoj voz in s tem tudi tiste strokovne organizacije Amsterdamske Internatonele, katerih politični predstavniki so glasovali za vojne kredite in postali nacionalni preneseteci, ki so ogromno škodovali delavskemu razredu.

NOV TIP STROKOVNIH ORGANIZACIJ

Enotne strokovne organizacije, ki danes stopajo v življenje, so že nov tip organizacije, ki je obratna s preteklostjo in gradijo na novih osnovah in pridobitvah strokovnega gibanja. Velika osvobodilna borba je bila trdna preizkušnja vseh narodov; v njej se je delavski razred kalil v enotnosti in solidarni povezanosti. Če danes nastopajo nove strokovne organizacije, nastopajo kot posledica enotne borbe in mednarodnega sodelovanja. Kakor je mednarodna reakcija neprestano delovala proti Sovjetski zvezi, tako je tudi s pretno propagando nastopala proti enotnemu mednarodnemu sodelovanju strokovnih organizacij. Italijansko-nemški fašizem je hotel do kraja uničiti vsako mednarodno povezanost delavskega razreda. V zmagi osvobodilnega gibanja zatiranih narodov delavski razred ustvarja enotne strokovne organizacije. V Rumuniji je delavstvo takoj po osvoboditvi začelo s graditvijo enotne strokovne organizacije, in se je v Bukarešti že vršil kongres enotnih strokovnih organizacij. Kongresu so prisostvovali zastopniki jugoslovanskih, bolgarskih in sovjetskih strokovnih organizacij. Na kongres so prišli najvidnejši predstavniki romunske narodne oblasti in zavezniška zastopstva.

BOLGARSKE STROKOVNE ORGANIZACIJE

Prav tako dobiva nov razmah strokovno gibanje v Bolgariji. Bolgarske strokovne organizacije se sodelujejo z našimi jugoslovanskimi. Enotno strokovno gibanje se ustvarja v Finsko, Poljski, Grčiji in na Madžarskem. V Italiji zbira delavski razred vse svoje sile za čiščenje fašizma. Važen je bil obisk delegacije sovjetskih strokovnih zvez, ki je ugotovila, da italijansko delavstvo razvija močno voljo po enotni strokovni organizaciji in preganjanju vseh ostankov fašističnih zločincev, ki so onemogočali strokovno udejstvovanje. Na kongresu italijanske konfederacije dela v Neaplju so sodelovali zastopniki vseh strokovnih organizacij. Ustvarja se enoten strokovni pokret, v katerem sodelujejo komunisti, socialisti in katoliški delavci. V osvobodjeni Franciji je sodelovanje vseh strokovnih organizacij zavzelo velik obseg. Vzpostavljeno je sodelovanje med francosko konfederacijo dela in sovjetskimi strokovnimi organizacijami. Sovjetska delegacija Centralnega sveta strokovnih zvez je potovala po Franciji, francoska delegacija konfederacije dela pa po Sovjetski zvezi. Sklenjena je bila francosko-sovjetska strokovna zveza. Resolucija, ki je bila sprejeta na konferenci v Moskvi med 16. in 19. februarjem 1945, vsebuje važne sklope: 1.) Sporazum v strokovnem pokretu obeh dežel. 2.) Aktivna udeležba pri obnovi gospodarstva. 3.) Sprejem vseh odredb vlad obeh držav v duhu zavezniške pogodbe v pogledu utrditve trajnega miru in kolektivne varnosti. 4.) Sodelovanje zastopnikov strokovnih organizacij na mirovni konferenci. 5.) Enotno izražanje vseh sredstev propagande: tiska, radia, kina in zborovanja. 6.) Pomnož vsem narodom v borbi za osvoboditev. 7.) Izdelati načrt sankcij, ki bodo povzete proti hitlerjevski Nemčiji tako glede kaznovanja krivcev kakor povračila škode. 8.) Skupen nastop za uresničenje mednarodne strokovne enotnosti. 9.) Izmenjava medsebojnih informacij. 10.) Vzpostavitev neposredne zveze med zastopniki strokovnega gibanja med Centralnim svetom strokovnih zvez SSSR in generalno konfederacijo dela Francije, kakor

tudi med posameznimi centralnimi odbori posameznih strokovnih zvez.

Mednarodno strokovno gibanje

Pri svojem odhodu iz Moskve je dal generalni tajnik francoske konfederacije dela izjavo, v kateri naglašala, da mora biti na mednarodni konferenci strokovnih organizacij v Londonu osnovana nova svetovna zveza strokovnih organizacij, ki bo zagotovila enotnost mednarodnega strokovnega gibanja.

Velik pomen za mednarodno strokovno zблиžanje je tudi Angleško-sovjetska strokovna zveza, ki je dala pobudo za sklicanje mednarodne konference strokovnih organizacij v Londonu.

Ustvarjanje enotnega mednarodnega strokovnega gibanja pada v čas, ko posamezni narod čistijo s protijudskimi režimi in vzpostavljajo pravo ljudsko demokracijo. Z vzpostavitvijo prave ljudske demokracije je delavstvo prisiljeno svobodo organizacije, tiska, zborovanja in kulturne udejstvovanja, teh najosnovnejših pogojev za razvoj strokovnega gibanja in uveljavljanja v vsem socialno-političnem in gospodarskem udejstvovanju. Od enotne mednarodne strokovne povezanosti bo imelo delavno ljudstvo velike koristi, odstranjevala bo neenotnost med ročnimi in duševnimi delavci, odpravljala politična nasprotstva in utrdila delavski razred v nadaljnjem delu za pravično družbeno ureditev.

Z vzpostavitvijo mednarodnega sodelovanja pod vodstvom izkušenih strokovnih zvez Sovjetske zveze je strokovnemu gibanju dana tista opora, ki je nujno potrebna za nadaljnji razvoj delavskega razreda. Enota, interesi delavskega razreda so: vzpostavitev pravičnega in trajnega miru in popolno uničenje fašizma, zagotovitev dostojnega življenja, čimprejšnja obnova gospodarstva in gospodarskega blaginje. Vse to so naloge, skupne delavskemu razredu vseh narodov. Zato delavski razred postavlja zdaj na dnevni red enotnost strokovnega gibanja in kar najgloblje sodelovanje pri vseh pomembnih družbenih vprašanjih.

Kovač Stane

Glavni odbor Enotnih strokovnih zvez

delavcev in nameščencev Jugoslavije.

Od 23. do 25. januarja 1945 so se zbrali v Beogradu delegati iz Srbije, Hrvaške, Slovenije, Makedonije, Bosne, Hercegovine, Črne gore in Vojvodine na prvo vsedržavno strokovno-zvezno konferenco delavcev in nameščencev Jugoslavije. Ta konferenca je bila resničen izraz težnje in želja delavskega razreda Jugoslavije, da združi in organizacijsko poveže vse postano delovno ljudstvo Jugoslavije. Prvič v zgodovini so delavci Jugoslavije spregovorili svobodno, brez nadzorstva policajev in žandarjev. Na tej konferenci so bili sprejeti važni sklepi in resolucije. Delegati so izvolili v Glavni odbor Enotnih strokovnih zvez delavcev in nameščencev Jugoslavije naslednje tovariše:

Djura Salaja, Lazo Stefanović, Radoja Dakić, Djura Špoljarić, Toneta Fajfar, Asparuha Korubina, Savo Medana, Lazarja Plavšić, Pepco Kardelj, Goljka Berberović, Franca Svetka, Mihajla Švabić, Bogdana Krečić, Marka Belinica, Dušana Petrovića, Pašago Mančić, Ivana Božićević, Adama Katića, dr. Jerka Radmilovića, Rista Stefanović, Borisa Petrovskoga, Albina Vipotnika, Mihajla Milonika, dr. Miloša Popovića, Isa Jovanovića, Voja Srzentića, Franca Leskoška, Josepa Cazića, N. Koleča.

V finančni kontrolni odbor so bili izvoljeni tovariši:

Pavle Pavlović, Gliša Pannović, Milorad Belić, Iva Serjanović, Stane Krašovec.

Obvestila

— Delavci in nameščenci! Za vsa navodila in informacije se obračajte na Glavni odbor Enotnih strokovnih zvez delavcev in nameščencev Slovenije — Ljubljana, Miklošičeva cesta 22. Pošiljajte nam tudi svoje predloge glede strokovnih organizacij!

— Brošura o strokovnih organizacijah. V kratkem bo izšla brošura, ki obravnava zgodovino delavskega strokovnega gibanja. Tiskajo se tudi časna pravila Enotnih strokovnih zvez.

— Ura strokovnih organizacij na beograjskem radiu. V beograjskem radiu je vsako sredo od 18.—18.40 na valu 437. 3, 686 m ura strokovnih organizacij.

— Blivši članom »Zveznih strokovnih organizacij« Glavni odbor ESZDZD Jugoslavije poziva vse bivše člane razrednih strokovnih organizacij (Nezavisne strokovne organizacije, URSS, Botič), da sporočijo Glavnemu odboru, kje se nahajajo deli arhivov ali druge imovine imenovanih organizacij. Poročila pošiljate preko Glavnega odbora Enotnih strokovnih zvez za Slovenijo, Ljubljana, Miklošičeva c. 22.

Kultura

Preporod slovenske besede

Preživljali smo strahotne čase. Če jih gledamo od te strani, to se pravi od strani prelite krvi in žrtve, od strani naših požanih vasi, naših grobov, od strani temnih ječ in od strani naših talcev, so ti časi zares strašni, morda prav nič manj, kakor so bili časi naših kmečkih uporov ali pa turskih vpadov na naša ozemlja. Če pa jih gledamo skozi prizmo našega narodno osvobodilnega gibanja ter skozi okence našega velikega upanja, pred katerim stoji vsa naša silna nova bodočnost, tedaj moramo priznati, da so ti časi tudi neskončno lepi in neskončno veličastni. Nikdar v zgodovini slovenskega naroda nismo doživljali toliko vsega tega, kar nam srca dviga, hrabri in jekleni, kakor prav v tej dobi našega vsesplošnega upora, ki je zajel našo zemljo od sredine pa do vseh naših meja.

Pomisliti moramo, da so bili kmečki upori le zadeva ene same plasti našega naroda. Danes pa je revolucionarni val zajel ves naš narod, vse plasti našega naroda — delavca, kmeta in izobražena in to po temeljiti politični pripravi ter po zreli, živi nacionalni samozvesti.

Prve grupe naših najbolj zavernih in najbolj postrvovalnih mož in žena so odšle v gozdove. Kmalu po zlomu nesrečne Jugoslavije so zaregljale prve uporniške puške v okupatorja, prvi rafali iz strojne slovenskih upornikov so predramili vse naše ljudstvo, ki je stisnilo pesti in zagorelo v en sam val upornosti. Vse, kar se je skozi stoletja grenkega nabralo v narodu, se je sprostil.

Vsi sadovi, ki jih je tako očarljivo pričarala iz vseh svetovskih narodov Sovjetska zveza ter vsi sadovi Oktobrske revolucije, so zadobili v našem ljudstvu odmeva in moralne podpore in vse, kar je bilo pri nas zdravega, poštenega, iskrenega in nepokvarjenega, se je uprlo z vsemi silami fašističnemu nazadnjaštvu, ki je hotelo naše ljudstvo in narode vsega sveta pahiti nazaj v dobo mračnjstva in suženjstva.

V vseh velikih dobah pa je prav beseda tista, ki je najbolj uspešno orodje v borbi za načela. Po navadi se je trdilo, da se beseda v vseh vojnah skriva in nekako omeji in pravijo, da pesem utihne, kadar govori orodje. Pri nas pa se je zgodilo prav nasprotno. Se nikdar ni slovenski človek toliko pel in toliko pisal, kakor v teh silnih časih, ko padajo naše žrtve, ko gore naše vasi, ko umirajo naši najboljši, ko se podirajo naši domovi. Se nikdar v naši zgodovini ni narod toliko prepeval, toliko čital in toliko pisal. Kako je to mogoče? Kje je tista sila, ki je dvignila naše besede, kje je tista sila, ki je vodila roke delavcev in kmetov po papirju?

Ali si morete misliti in predstavljati, kako vre v ljudstvu, ki je čez noč postalo iz naroda hlapcev — narod borcev in junakov? In to smo danes! S ponosom si lahko potrkamo na prsa, da smo narod borcev, da smo narod herojev, ki je čez noč sčel svojo, mnogo stoletij staro kožo poniznosti, da se je ta majhen, slaboten, zaničevan narod med prvimi v Evropi z golemi pestmi postavil do zob oboroženemu fašizmu po robu? In prav to je preosnovalo vse speče duhovne sile v našem ljudstvu. Iz gozdov je zadonela naša prva ljudska partizanska pesem, iz gozdov in iz borbe je zrasla nova, preporočena slovenska beseda!

Danes lahko smelo trdimo, da stojimo z vsem, kar imamo in premoremo, na prelomnici. Tudi z našo kulturo! Na tako veliki prelomnici, da se ne moremo spregledati vsega tega njenega učinka in vseh njenih posledic. Vsekakor danes vemo, da je narodno osvobodilna borba izpodkopala vse, kar je bilo pri nas gnilega, nezdružljivega in obremenjenega z dedščino hlapčevskih stoletij in pa tudi to vemo, da so pogladi iz naših gozdov temelj preporoda slovenske kulture, zlasti pa nove slovenske književnosti.

Zrcalo te nove slovenske preporočene kulture je naš partizanski tisk. Morda se bodo zdale komu te trditve drzne in pretirane in morda celo zanešenjske. Toda pri teh trditvah vztrajam in se jih upam vsakokrat zagovarjati in tudi dokazati, da nisem v zmoti.

Silna težnja prepričevati in spet prepričevati, se je že v prvih začetkih naše partizanskega prikla uveljavljati tudi v naši vojski. Iz neznanih, z roko pisanih lističev v posameznih četah, se je kmalu razvila strast pisanja in izdajanja listov v bataljoni in brigadah, kasneje tudi v divizijah in korpusih. To strast si lahko tako rekoč razlagamo: Človek, ki je veliko doživel, je postal bogat doživeti. To bogastvo je treba za vsako ceno ohraniti. Svinčnik in papir sta najboljša jamstvo, da se dogodki in doživljaja ohranijo. Zato so pričeli naši partizani pisati. Mnogim so ta doživljaja tako obogatela srce in dušo, da so po sili notranjih nagibov in ne da bi se tega prav zavedali — pričeli pisati v verzih.

Vsak človek se rad spominja svojih mladostnih let. Vsakdo ve, da je v mladosti človeku, zlasti v tisti mladostni dobi, ko njegova duša najlepše, najbolj spontano in najbolj navdušeno ter poplehno sprejema vse zunanje vtise in jih po svoje pregrete, po svoje preživlja, najti vedno neko notranje slo, ki mu prigrinja, da ta svoja notranja občutja napiše, zabeleži in jih tudi drugim nudi na vpogled in v presojo. Skoraj vsak mlad človek je poskušal pesmi pisati, ali pa vsaj pisma. Iz tega preprostejšega primera nekako lahko presojamo tudi vso strast pisanja partizanov. Le na eno moramo pomisliti: partizan je zlasti delavec in kmet ter obrtnik. Pa vendarle niso

le pisali študenti, ampak so zlasti pisali delavci in kmetje! Zakaj?

Omenil sem že, da je strast po pisanju zlasti nagib posebne mladostne dobe. Z ozirom na to smelo trdim, da se je naše ljudstvo v tej silni borbi pomladilo. Naš narod je postal spet mlad!

Naš narod je preživel dolga stoletja v mrtvili in pozabljenosti. Bil je obremenjen z občutki manjvrednosti. Ta borba pa ga je prebudila, nanovo je oživel — in spet nanovo preživlja svojo mladost. Naš narod prvič doživlja svojo slast novega, sproščenega življenja, novega pričakovanja, nove sreče. Naš narod se danes zaveda, da stopa v povsem novo dobo, ki si jo je sam priboril. Naš narod se dobro zaveda, da je vzel usodo svoje bodočnosti v lastne roke, da nič več ne prosjači — da si sam kuje vse, kar je že pridobil in kar še priti mora, da bo sreča popolna. Kadar pa se človek tega zaveda — tedaj je človek močan. Tak človek je idealen, tak človek je samozavesten, silen in drzen! Tak človek je zmogel gore premikati, tak človek se ne boji ne trpljenja, ne smrti. Vidite, in takšen je danes naš narod. In kdo predstavlja danes jedro našega naroda? Kdo predstavlja danes v narodu vse te lastnosti, ki sem jih pravkar naštel? Slovenski borec, partizan, slovenski aktivist! In v tem je treba iskati strasti za pisanje, v tem je treba iskati temelje preporoda naše nove besede!

Nikdar ne bom pozabil vtisa, ko smo dobili v Ljubljano prvo številko »Borca«, ki ga je izdajala Cankarjeva brigada. Nosili smo ta listič, ki so ga partizani napisali v gozdu, kakor silno dragocenost od hiše do hiše. Ta list nam je bil kakor razodetje, ta list je kakor sonce iz svobodnih gozdov posijalo v mračne ulice ljubljanske. Ta list smo prepisovali in ga spet v prepisih nosili kakor zlat tovor na vse skrivne stanke, kjer smo na glas čitali sleherni vrstico z jokom in smehom na obrazu, z nogo vero in upanjem v srce. Te partizanske liste smo prebirali v Ljubljani še z veliko večjim veseljem in zanosom kakor službene liste našega gibanja. Ti listi so bili za nas pisani v borbah, iz vsake vrstice je dihal v nas jeklena volja naših partizanov, vsaka vrstica je pripovedovala, kakor da bi bila s krvjo napisana o vseh veseljih in trpeh urah naših najboljših, najbolj vernih. Iz teh vrstic so govorili naši sinovi, naše hčerke. Na vsaki strani tega

skromnega časopisa se nam je razodevala nova slovenska pokrajina. In ko smo tako prenašali ta časopis od sestanka do sestanka, sem se premnogokrat ozrl v našo preteklost: Mar niso tako prav Dalmatinove biblije na skrivaj prenašali slovenski predikanti od hiše do hiše, od vasi do vasi in so tamkaj za zaklenjenimi vrati ter za zavešeni okni zbranemu ljudstvu na glas prebirali besede, ki jih je oblast pod smrtno kaznijo prepovedala in ki jih je oblast, če jih je zalotila, žive sežigala na grmadah?

Da, in prav takšno vlogo je imel ves čas osvobodilne borbe partizanski tisk! Prepričan sem, da bodo ti partizanski lističi in brošure nekoč pod steklom v našem bodočem muzeju slovenske kulture uživali isto pomembnost, kakor Dalmatinova biblija. Naši znanjci bodo hodili od mize do mize v tem muzeju, kjer bodo pod steklom spravljani vsi ti listi kot živ dokument naše mladosti!

Tisk naših partizanskih edinic je temelj nove, preporočene, osvežene slovenske besede. Mislim, da me ne bodo napak razumeli. S tem nikakor ne mislim podcenjevati vsega, kar so veliki slovenski duhovi do danes ustvarili. Nasprotno! Vse, kar je dobrega in za našo bodočnost pomembnega, se bo ohranilo, kar pa je gnilega, izpacenega, se bo iztrebilo. To pa, kar danes nastaja, genij svobodnega duha, to, kar se je ustvarjalo v naših gozdovih, na položajih, to bo skala, s katere se bo dvigala nova slovenska kultura, izčiščena, pomlajena in popolnoma svobodna, da se bo lahko dvignila v neizmerno višavo.

In pri graditvi tega novega temelja sta bila navzoča delavec in kmet: Mlad nepokvarjen rod je izpregovoril. Nova pesem se je oglašila iz naših gozdov, nova nezvešana beseda je razreza la rezilo v novo vsebino. Prav ta vsebina pa daje prelomnico vsemu našemu kulturnemu stremeljenju za bodočnost. Nova beseda ni več skromna in peninska. Napolnila smo pesodo z novo vsebino, iz katere bo nov rod pesnikov in pisateljev črpal stoletja in stoletja gradiva za svoja ustvarjanja. Do kam je še segla ta nova rast, trenutno ni mogoče premeriti. Na vzgledih novega ustvarjalnega roda bomo to kmalu spoznali. Delavec je partizan, idealist in neustrašen borec Klusov Jože, ki je padel pred Bosiljevem, nam bo v eni prihodnjih špihlov spregovoril iz svojega, s krvjo napisanega dnevnika.

Tone Seliskar

Resolucija

o neposrednih nalogah Enotnih strokovnih zvez delavcev in nameščencev Jugoslavije

V skoro štiriletni osvobodilni borbi narodov Jugoslavije držali delavski razred, zvest svojemu ljudstvu, visoko zastavo nacionalne svobode in neodvisnosti, zastavo enakopravnosti in bratske enotnosti naših narodov, zastavo demokratske borbe proti fašizmu in domači izdajalski reakciji. Pod genialnim vodstvom sina delavskega razreda, narodnega junaka maršala Tita, skupno s kmeti, narodno inteligenco in vsemi resničnimi domoljubi brez razlike na družben položaj se delavski razred aktivno udeležuje osvobodilne vojne. Brez oziroma žrtve in nadčloveške napore v boju proti fašističnim osvajačem in njihovim domačim izdajalskim hlapcem je delavski razred žrtvoval svoj delež za ustvaritev neuničljivega bratstva naših narodov, za osvoboditev (velikega dela) naše domovine, za ureditev in razvoj suverene ljudske oblasti. V vrstah delavskega razreda dosežena čvrsta enotnost predstavlja enega od glavnih temeljev bratstva naših narodov, združenih v naši novi državni skupnosti, v demokratični federativni Jugoslaviji.

Napredni demokratični cilji osvobodilne borbe in velike demokratične pridobitve, ki jih je doslej dala našim narodom, so najboljše poročilo, da bodo delavci in nameščenci v naši novi državni skupnosti imeli vse možnosti za svoj gospodarski in kulturni razvoj in za popoln razvoj svojih moči in sposobnosti, kar predstavlja enega temeljnih pogojev za politično, gospodarsko in kulturno blagostanje in srečno prihodnost vseh naših narodov.

Zaradi tega konferenca delegatov združenega strokovnega gibanja delavcev in nameščencev Jugoslavije, ki se je vršila v Beogradu januarja 1945, enoglasno izjavlja:

1. Delavci, nameščenci neomajno stojijo na stališču sklepov drugega zasedanja AVNOJ-a in da se bodo v okviru Enotne narodno osvobodilne fronte z vso določenostjo borili za končno zagotovitev s skupnimi žrtvami izvojenih velikih demokratičnih pridobitev naših narodov, ki predstavljajo temelj sklepov AVNOJ-a. Delavci in nameščenci bodo še odločneje nadaljevali in še bolj razvili svojo politično dejavnost po organizaciji Enotne narodno osvobodilne fronte kot vsenarodnega, demokratičnega političnega gibanja, kateremu se imamo zavlačati za rešitev izpod fašističnega jarma in za postavitev temeljev njihovega svobodnemu narodnemu, gospodarskemu, kulturnemu in družbenemu razvoju in za dviganje blagostanja vseh delavcev po mestih in vaseh. Delavci in nameščenci se bodo še naprej z največjo odločenostjo borili proti vsakemu poizkusu reakcije, ki bi bil napreren proti demokratičnim pridobitvam naših narodov, pa naj pridejo od katerikoli strani.

V stari, reakcionarni Jugoslaviji je bil delavski razred preganjan in brez pravic, v celoti postavljen izven zakona, brezdušno izkoriščen in vedno izpostavljen žandarstevski pendreku in kopitu. Strokovno gibanje je bilo dušeno z vsemi sredstvi nasilja, njegovi borci in funkcionarji pa so bili tehnološko po ječah in taboriščih, kjer so jih

mučili in ubijali. Protijudskim režimom je uspevalo, da v to gibanje vrinejo voje agente, ki so, kakor Žilko Vopalcovic in njemu podobni, razbijali delavsko strokovno gibanje pomagali protijudskim režimom pri tlačanju delavskega razreda, med osvobodilno vojno pa so odkrilo prestopili v tabor sovražnika delavskega razreda in postal izdajalec svojega naroda.

V naši prerogojni domovini, v demokratični, federativni Jugoslaviji, ima delavski razred ne samo zagotovljene državljanske pravice in pravico združevanja, ampak tudi možnost popolnega in vsehstranskega sodelovanja pri vseh državnih in družbenih poslih, po svojih strokovnih zvezah pa v celotnem gospodarskem življenju narodov in države, odgovorno veliki vlogi, ki ji pripada v procesu proizvodnje.

Nekdanja razcepjenost in razdrobljenost strokovno zveznega gibanja je danes premagana in obstoječi vsi pogoji za ustvaritev popolnoma enotnega gibanja. Prav tako, kakor enotnost delavskega razreda predstavlja enega glavnih temeljev bratrske enotnosti naših narodov, tako tudi ta bratska enotnost naših narodov predstavlja glavno osnovo za nadaljnje utrjevanje enotnosti strokovnega gibanja vseh delavcev in nameščencev.

2.

Za uspešno izpolnjevanje vseh nalog je potrebno delavcem in nameščencem močno, skupno strokovno-zvezno gibanje, ki bo kot njihova svobodna organizacija obsegala ogromno večino vseh delavcev in nameščencev Jugoslavije, gibanje, ki ga bo vodilo eno, skupno središče naslovljeno na središče strokovnega gibanja posameznih industrijskih in upravnih panog in na po krajinske strokovne zvezne središča posameznih federalnih enot federativne Jugoslavije, gibanje, ki bo smotno zgrajeno na industrijskem načelu: eno podjetje — ena organizacija. Samo tako trdno združeni v svoji enotni strokovni organizaciji bodo delavci in nameščenci mogli biti najmočnejša opora naše narodne oblasti, da dobimo vojno in da bomo mogli zdraviti težke rane, ki so jih zadali naši domovni osvajačci in narodni izdajalci. Enotne strokovne zveze delavcev in nameščencev smatrajo za svojo glavno nalogo, da pomagajo gospodarskim in upravnim organom narodne države pri organizaciji, upravljanju in kontroli proizvodnje.

3.

Obnavljanje naših industrijskih podjetij in proizvodnje sploh zadeva v današnjih pogojih na velike težave. Prav te težave in veličina naloge zahtevajo visoko stopnjo organiziranosti vseh delavnih naporov, močno razvijanje duha samodejavnosti in tekmovalnosti v vsaki delavnici in pri vsakem delu, veliko in stvarno delovno disciplino ter ostro borbo proti sabotaji in namerni lenobi. Tako organiziranost in delovna disciplina ni mogoče doseči s birokratskim pritiskom, ampak edino s tem, da vsak delavec in nameščenec sam vidi nujnost in smotnost naloge, ki jo dobiva v proizvodnji. To naj dosežejo Enotne stro-

Našim bralcem!

»Delavska enotnost« bo odslej redno izhajala tedensko. Prinašala bo članki in razprave o vseh vprašanih in nalogah, ki se postavljajo pred delavski razred. Seznanjala vas bo z delovanjem strokovnih organizacij doma in po svetu. Pisala bo o kulturi, o sportu, prinašala bo dopise iz tovarn, delavnic, uradov, šol in drugih ustanov.

»Delavska enotnost« je glasilo organiziranih delavcev in nameščencev. Da bo v resnici lahko vršila svojo nalogo kot glasnik, pobudnik in organizator, je potrebno sodelovanje širokih delovnih množic. Delavci, nameščenci, intelektualci! Dopisujte v svoji listi o vašem življenju in delu! V dopisih prikažite sliko okolice, v kateri delate, vprašanja, ki se pri vas pojavljajo in način, kako ta vprašanja rešujete! Seznanjajte nas z junaki dela, s najboljšimi delavci — udarniki, s njihovimi uspehi pri delu! Pisite, kako pomagate narodni oblasti razkrinkovati saboterje in sovražnike ljudstva, ki se jim je posrečilo vtihočapiti se v proizvodnjo. Pridite z nasveti, kako pomagati pri obnovi domovine itd., itd. Tako se bodo izkušnje ene tovarne, delavnice, urada, šole prenašale na druge. Preko svojega časopisa boste drug drugemu pomagali.

Vsak dopisnik naj napiše točen naslov, ime in priimek ter ime obrata ali urada, kjer je zaposlen.

Pisite nam, kako vam list ugaja, česa pogrešate v njem. Sporočite nam vaše želje glede lista.

Le na ta način, če boste pri listu vsi sodelovali in mu pomagali, bo »Delavska enotnost« res taka, kakršno si želite in kakršna mora biti, da bo lahko v redu vršila vse naloge, ki so ji naložene.

UREDNIŠTVO.

kovne zveze s tem, da poučujejo delavce in nameščence, da ne samo sodelujejo v izvajanju nalog, ki jim pripadajo, temveč tudi v zavestnem odtarjanju vseh tehničnih in organizacijskih nedostatkov v proizvodnji. Te naloge morajo imeti svojo določeno mesto v stalnem kontinuiranem delu Enotnih strokovnih zvez prav tako, kakor morajo stalno skrbeti za gnotno zavarovanje delavcev in njihovo oskrbo, ker samo, če strokovne zveze pokažejo svojo popolno skrb za zagotovitev gnotnega položaja delavca in nameščence, lahko uspejo v izvajanju prave delovne discipline in morejo uspešno pobijati sabotaže, izmikanje od dela, preposno prihajanje na delo itd.

Konferenca pozdravlja samoiniciativno beograjskih železnikarjev za razvijanje tekmovalnosti in udarniškega dela pri vzpostavljanju železniškega prometa in poziva vse delavce in nameščence in državne uradnike, da vzamejo za primer beograjske železnikarje ter razvijajo široko tekmovalnost in udarniško delo v vseh podjetjih, delavnicah in uradih.

Pravilen odnos delavcev do tehničnega osebja v podjetju, do inženjerjev in vodij tovarn bo znatno pomembilo in olajšalo obnavljanje podjetij. Ne da bi samo za trenutek upadla budnost nasproti saboterjanju in škodljivcem, so strokovne organizacije dolžne vajetati delavce v duhu strpnosti in ustvarjanja odnosov zaupanja med delavci in tehničnim osebjem, ki je pripravljeno postaviti svoje znanje in službo na splošno narodno stvar.

4.

Vzporedno s čim hitrejšo obnovo razrušenega gospodarstva bodo strokovne organizacije posvetile posebno pozornost dvigavanju politično-kulturne ravni delavskega razreda in nameščencev. V stari Jugoslaviji so delavski razred našino ovirali v njegovem kulturnem dvigavanju, med tem, ko bo delavski razred v novi Jugoslaviji užival vse pomoči narodne oblasti.

Strokovne organizacije bodo posvetile posebno pažnjo vzgoji in dvigavanju strokovnih kadrov, ker od tega odvisno delo strokovnih organizacij in uspešen dvig politične in kulturne ravni delavcev in nameščencev.

5.

Izboljšanje gospodarskega položaja delavcev in nameščencev bo teklo vzporedno s dvigavanjem proizvodnje. Enotne strokovne zveze bodo posvetile posebno pozornost dvigavanju življenjske ravni delavcev in nameščencev. V ta namen bodo poleg drugega organizirali tudi samopomoč delavcev. Ustvarjanju delavsko-nameščeniških potrebnih združenj bo posvečena posebna pozornost, ker bo od uspešne organizacije potrebnih združenj odvisna tudi stopnja izboljšanja njihovih gnotnih pogojev.

Konferenca nalaga Glavnemu odboru Enotnih strokovnih zvez delavcev in nameščencev Jugoslavije, da etori pri narodnih oblasteh potrebne korake za dajanje cen, kreditov in drugih olajšav delavcem in nameščencem kot potrebnim sredstvom.

Strokovne organizacije bodo zahtevale, da se vseh podjetij in uradih organizirajo skupne kuhinje za delavce in nameščence, ki bodo pod njihovo lastno sistematično kontrolo.

Poleg zahtev po državi določiti minimalnih plač za življenje delavcev in njihovih družin bodo strokovne organizacije srbale za to, da s tarifno politiko v vsakem podjetju normalizirajo delovne pogoje. Delo se mora plačati po kvantiteti (količini) in kvaliteti (kakovosti) in enaka pla-

ča za enako delo brez oziroma na različno spola in starost.

6.

Glede delovnega časa Enotne strokovne zveze stoji neomajno na stališču osrednjega delavstva, toda upoštevajoč narodno-osvobodilno vojno in potrebo, la se narodno osvobodilni vojski zagotovi vse, kar je potrebno za zmago, se dopušča, da se v sporazumu s strokovnimi organizacijami delovni čas podaljša. Kolikor je potrebno za izpolnjevanje naloge vsakega podjetja.

Zdravniška pomoč in izvajanje delavcev in nameščencev ter njihovih družin mora biti brezplačno. Zaradi tega Enotne strokovne zveze postavljajo zahtevo po nacionalizaciji zdravniške lekarniške in bolniške službe, sanatorijev, okrevališč, toplic itd.

Da bi se racionalno izkoriščali kadri in varčevali delavski in nameščeniški denar, zahtevajo svobodne strokovne organizacije, da se združijo v eno institucijo vse ustanove za zavarovanje in da se v novi ustanovi izvede načelo delavske samouprave.

7.

Konferenca nalaga Glavnemu odboru Enotnih strokovnih zvez delavcev in nameščencev dolžnost, da pretrse vprašanje vajencev, ki so v stari reakcionarni Jugoslaviji bili izpostavljeni brezdusnemu zločinu in da sprejme sklepe o ukrepih za delavski naraščaj (podmladek), kakor tudi o ukrepih za njihovo strokovno in splošno izobrazbo. Konferenca zahteva od narodne vlade, da se vse ustanove, ki se bavijo s posredovanjem in nameščencem vajencev, postavijo pod popolno kontrolo Enotnih strokovnih zvez.

8.

Pojedelski delavci v stari, reakcionarni Jugoslaviji so bili najstrašnejše izdemani in brez vseh pravic. Pojedelski delavci so bili najstrašnejše izdemani in brez pravic. Pojedelski delavci so bili popolnoma vključeni iz tako imenovane delavske zakonodaje. Desettisoči strovašni kmetov so prisiljeni, da dajejo skupno s svojimi družinami voje sile v najem bogatašem.

Enotne strokovne zveze delavcev in nameščencev Jugoslavije so prepričane, da bo narodna vlada v časi naše osvobodilne borbe rešila acratno vprašanje v korist pojedelskih delavcev in strovaških kmetov. Za pojedelske delavce zahtevajo Enotne strokovne zveze, da se takoj v vsem izenačijo s ostalimi delavci. Prav tako zahtevamo, da se na hitro služabništvu raztegnejo vse odredbe delavske zakonodaje.

9.

Konferenca ugotavlja, da so reakcionarni režimi v stari Jugoslaviji sistematično in popolnoma nezakonito vseli imovine delavskim strokovnim organizacijam. Konferenca nalaga Glavnemu odboru Enotnih strokovnih zvez dolžnost, da takoj stori potrebne korake pri narodnih oblasteh, da se povrne vzeta premoženja in nepremičnina imovina strokovnih organizacij in da se izplača storjena škoda iz zaplenjene imovine tistih, ki so krivi ropa delavske imovine.

10.

Enotno strokovno-zvezno gibanje Jugoslavije se bo pridružilo strokovnim organizacijam savezniških dežel, ki teško na tem, da povežejo organizacije vseh svobodoljubnih dežel zaradi uspešnega sodelovanja pri zagotovitvi pravičnega in trajnega mira, pri dolednem istrebljanju fašizma, za dvig življenjske ravni vsega delovnega ljudstva.

Mi in naši voditelji smo eno!

Rudarji smo tarnali, ker so nas boleli zobe. Nismo vedeli, kako bi se pomagali. Imeli smo sestanek. Razpravljali smo o raznih vprašanjih in končno smo postavili tudi zdraviljenje zob. Tovarš Perko nam je objubil, da bo skusil rešiti to zadevo. In glej! Čez nekaj dni je prišel in s njim še nekaj drugih tovarišev, s katerimi smo se dogovorili, da nam bodo popravili zoba. Ves potreben material je dal na razpola. Go Glavni štab. Naša vojska ni pomnila na nas rudarje.

Zdaj, tovariši, pa še mi svoje. Nismo več oni prokleti knapje, ampak postajamo ljudem enaki. Naši voditelji se zanimajo za nas in nam pomagajo. To niso taki voditelji, kakršni so bili v časih stare Jugoslavije, ki so se samo imenovali voditelji

delavcev, zraven pa so s polni šepo z našimi pripravami dinarji in delali tako, kot je bilo prav našim gospodarjem. Instari so gledali samo na to, kako nas bodo bolj izkoristili. Tovarši, pljunimo v roke, sgrabimo za lopato in izkopljimo izpod zemlje našega vraga, če je treba, za naše novo domovino. Ne smemo pa pozabiti naše. Izobražujmo se, berimo brošure in knjige! Pisimo na sten — čas in v naše »Delavske enotnosti« o našem življenju in delu! Organizirajmo se v trdne vrste, ki jih nihče ne bo mogel razbiti! Tako bomo postali trden temelj naše države in naše bodočnosti. Naši voditelji so z nami in mi smo s njimi. Skupno korakamo k našemu cilju.

Miro, rudar iz Kanžarice.

O DELAVSKIH OBRATNIH ZAUPNIKI

V novi Jugoslaviji bodo delavski obratni zaupniki igrali veličansko vlogo. Preko delavskih zaupnikov bodo strokovne organizacije in delavski razred imeli možnost vršiti kontrolo nad proizvodnjo kakor tudi možnost sodelovanja pri načrtih za obnovo naše industrije. Da bo ta delavska ustanova kar najhitreje začela delovati, je dal Glavni odbor Enotnih strokovnih zvez ministrstvu za socialno politiko pobudo, da izvede še letos volitve delavskih zaupnikov po vseh obratih. Glavni odbor je ministrstvu pred-

ložil svoj načrt, osnutke o volitvah, pravičnem in dolžnostih delavskih zaupnikov.

Ministrstvo za socialno politiko je dalo Glavnemu odboru svoj načrt, da ga preučijo. Izvršni odbor je ta načrt pregledal in ga vrnil ministrstvu s pripombami in spremembami.

Iz tega, da je ministrstvo dalo strokovnim organizacijam možnost, da uveljavljajo svoje težnje, se najboljše vidi, kakšno važnost in priznanje daje naša narodna oblast delavskemu razredu, ki je v tej vojni toliko stradal.

SPORT

K novi telesni vzgoji naše mladine

Mladina v Kragujevcu v Srbiji je pred časom dala pobudo, da se za rojstni dan maršala Tita 25. maja po vsej naši domovini priredijo šafete, kjer bi mladina nosila pozdravne čestitke maršalu Titu. Mladina Jugoslavije je z velikim navdušenjem prisvojila ta predlog in zdaj se z vsem mladostnim ognjem pripravlja na to veliko športno manifestacijo. Ta šafeta, ki bo velika manifestacija bratstva in enotnosti mladine vseh narodov Jugoslavije, njene strnjivosti okrog svojega voditelja maršala Tita, pregled njenih fizičnih sil in pripravljenosti za popolno zmago nad fašizmom in obnovo porušene domovine, ima tudi največji pomen za razvoj nove telesne vzgoje naše mladine.

Kakor za vso mladino ostalih narodov Jugoslavije, ima ta velika športna manifestacija za slovensko mladino še poseben pomen, poseben pomen zato, ker v dneh te športne manifestacije slovenska mladina pričinja z novo telesno vzgojo, postavljeno na novih principih, namenjeno najširšim narodnim množicam.

Mladina Jugoslavije je v pogledu telesne vzgojne dela doslej dosegla že lepe uspehe in rezultate. Ves čas osvobodilne borbe naših narodov je v glavnem organiziral športno življenje USAOJ — Zedinjena zveza protifašistične mladine Jugoslavije s podporo narodnih oblasti, v večjem in manjšem obsegu, kakršne so pač bile možnosti in kolikor se je pač mogla telesna vzgoja razvijati v težkih prilikah osvobodilne vojne. Se so nam v spominu veličastni zleti mladine hrvaškega Korduna, Benije, požgane in izmučene Like, na katerih je pod najtežjimi okoliščinami osvobodilne vojne brez posebnih za to potrebnih tehničnih sredstev sodelovalo in izvajalo proste vaje na tisoče in tisoče mladincev in mladenk, ki se prej nikdar niso telesno vzgajali. Prav tako so bile prirejene športne tekme, nastopi in gimnastični vajumi po drugih krajih naše domovine, kakor tudi pri nas v Sloveniji. Zlasti v naši narodni vojski je mladina posvetila mnogo časa vežbanju z orožjem, vzgoji svojega telesa za vse vojne napore, ki jih je moral naš borec prestopiti. Mnogo telesno vzgojne samoiniciative je zraslo iz množice naše mladine, ona se je z dviganjem svojih fizičnih moči in sposobnosti pripravljala za vojne napore na fronti in v zaledju za fronto.

Z osvobojenjem vse naše ožje domovine Slovenije se vprašanje telesne vzgoje postavlja pred nas, pred množično organizacijo Osvobodilne fronte z vso resnostjo kot splošna narodna potreba. Kako danes razumemo telesno vzgojo? Nekaj sovjetski letalec je rekel: »Jaz gojim sport in telesne vaje zato, da bi čim bolj usposobil svoje telo in dvignil vredno svojega duha, da potem čim boljše upravljam svoj aparat in z njim točnem Nemce, ki so vdrl na našo sovjetsko zemljo.«

Pot, po kateri mora danes iti telesna vzgoja, je pot dviganja fizičnih sil, prožnosti duha in zdravja najširših narodnih množic. Telesno vzgajati mladino, da bo vedno pohitela k udarniški delu za obnovo naše porušene domovine, vzgajati ljudi, ki bodo svojo tovarno, obrat, šolo, hišo in vas spremenili v kovačnico zdravja in srečnega življenja našega naroda, to je načelo današnje telesne vzgoje.

Po ostalih federalnih enotah naše nove države, ki so bile osvobojene pred Slovenijo, je dobila telesna vzgoja že precej širok razmah. Mnogo paznje je temu posvetila narodna oblast; prav tako je mladina sama pokazala mnogo iniciative. Mnogo izkušenj je pridobila v pogledu organizacije nove telesne vzgoje. Jasno je, da se je postavilo vprašanje na kakšnih principih se bo organizirala telesna vzgoja, kdo jo bo organiziral. Nedista politična preteklost večine raznih telesno vzgojnih organizacij in zvez, ki so bile v službi predvojnih reakcijskih režimov, ali so celo nadaljevali svoje delo pod okupacijo in s tem odvajale mladino od osvobodilnega boja naših narodov, je pokazala, da one ne morejo, niti ne smejo voditi telesne vzgoje naše mladine. Dejstvo, da je bila telesna vzgoja postavljena tako ozko, zaprta v prostore poklenih klubov in igralcev, nepristopna zlasti delavski in kmečki mladini, je narekovalo, da so potrebna nova razumevanja v telesni vzgoji, to je, da

ti telesni vzgoji narodni značaj, v njo pritegniti najširše narodne množice. Naša nova narodna oblast, ki temu vprašanju posveča največjo pozornost, je poverila iniciativo za razvijanje telesne vzgoje na najširši osnovi, organiziranje novih telesno vzgojnih organizacij Enotnim strokovnim zvezam in USAOJ-u kot množičnim organizacijam osvobodilnega gibanja in poštenim telovadnim strokovnjakom, ki bodo vse svoje sile in strokovne sposobnosti vložili v prid telesni vzgoji narodnih množic. Do danes so napravljeni veliki koraki v tem pogledu, zlasti v federalni Srbiji, posebno v Beogradu. Tam danes obstoji nova prostovoljna telesno vzgojna organizacija FISOS-fiskulturna zveza mladine Srbije. Ta organizacija ima že po vseh krajih zlasti po krajevnih centrih, organizirane športne klube, krožke za razne pannonne telesne vzgoje in sekcije sporta, ki se vključujejo v večje klube. Prav tako imajo že telesno vzgojne odbore po krajih, okrajih in okrožjih s Centralnim organom za federalno enoto. V teh odborih se nahajajo predstavniki narodnih oblasti, strokovnih in mladinskih organizacij, prestavniški klubov in zaslužni strokovnjaki za telesno vzgojo. Osnovanje telesno vzgojnih organizacij po vseh federalnih enotah naše države z veliko podporo Enotnih strokovnih zvez in mladinskih organizacij bo mnogo pripomoglo, da se bodo najširše ljudske množice telesno vzgajale po enotnem načrtu, takem načrtu, ki bo temeljil na znanstveni osnovi, ki bo koristil zdravju in v vzgoji naroda. Po drugi strani pa bo dejavnost Enotnih strokovnih zvez in mladinskih organizacij mnogo pripomogla k osonovanju enotne telesno vzgojne zveze za vso državo, v kateri se bodo lahko razvili veliki in močni klubi, ki bodo obsegali in povezali vse sekcije sporta in telesne vzgoje, tako da se bo lahko vsakdo vestransko telesno vzgojno udeleževal.

Mnoge dosedanje izkušnje v razvijanju in organizaciji telesne kulture so pokazale, da je potrebno in predvsem važno razviti iniciativo od spodaj pri množicah. Pridobiti mladino za telesno vzgojo, zbuditi v njej vneto za delo na tem polju, izkoristiti iznajdljivost mladine, razgibati teren, to je osrednje vprašanje. Danes imamo na razpolago dosti primitivnih sredstev, nekateri naši kraji, posebno vasi in obrati, so prav gotovo brez potrebnega športnega orodja, igrišč in prostorov in strokovnega kadra. Tu naj nam služijo primeri bratske mladine ostalih jugoslovanskih narodov. Mladina Beograda je mnogo pomagala, da se je odprla šola za vzgojo novega telovadnega kadra, ki bo šel potem po vseh krajih in bo vodil telovadno življenje. Prav tako bodo ti strokovno usposobljeni ljudje sami vodili tečaje za telesno vzgojo, skozi katere bodo lahko šle nove množice mladine in iz katerih bodo zrastle novi mladi strokovnjaki. V nekaterih krajih Srbije je mladina sama napravila nogometne žoge iz papirja in prav tako je ostalo telovadno orodje izdelala sama. Mladi delavci in vajenci po tovarnah in delavnicah po težkem in udarniškem delu, kjer sami vsak dan s tekmovanjem pospešujejo produkcijo, zvišujejo kapacitete, kakršne niti pred vojno niso imeli tovarne, vedno najdejo časa, da se fiskulturno izživljajo v svojih delavskih klubih. Množični telovadni nastopi delavske, kmečke in srednješolske mladine in pionirjev, ki potem veselo pohitijo na delovne akcije, kakor je bila akcija sekanja drv za mesto Beograd v največjem mrazu in snegu, akcija branja korus za ogromnih sremških poljih in pomladanska obdelava te zemlje po mladinskih delovnih brigadah, so dobile pravi smisel, ker mladino vzgajajo v ljubezni do dela, ker se na njih mladina prostovoljno mobilizira za delo.

Pri nas v Sloveniji je bila še pred vojno telesna vzgoja na precejšnji višini. V času okupacije naše domovine so se številne telesno vzgojne organizacije v celoti vključile v Osvobodilno Fronto. Mnogi športniki, telovadci-strokovnjaki so vložili vse svoje sile v osvobodilno stvar, v moč našega orožja, sposobnost in udarnost naše vojske. Mnoge napredne telesno vzgojne organizacije so izgubile svoje najboljše člane v narodno osvobodilnem boju, med tem ko je nekatere telovadce do skrajnosti kompromitiralo sodelovanje s fašistič-

num okupatorji. Telesno vzgojnemu organizacijam, ki so stale s svojim narodom v najtežjih dneh njegove zgodovine, je treba omogočiti, da se obnovijo in pričnejo s svojim delovanjem, da vnesejo v svoje vrste nova razumevanja telesne vzgoje, katere naloge so danes velike in važne za ves naš narod. Nikoli pa ne bomo pozabili tistih telovadnih organizacij, ki so vzgajale mladino v nedemokratskem duhu, ki so služile profašističnim režimom in fašističnim osvajačem. Telesna vzgoja je politično vprašanje celotnega slovenskega naroda, mobilizacija fizičnih in duhovnih sil našega naroda za očuvanje in utrditev pridobitev osvobodilnega boja. Telesna vzgoja je v svoji celoti predvojska izobrazba naše mladine. Velike moralne sile, največji patriotizem, ki ga je naš narod pokazal v narodno osvobodilnem boju, tradicijo in veličino tega boja bomo s telesno vzgojo neprestano razvijali. Ako bi se še kdaj zgodilo, da bi fašistični napadalec navdli na našo domovino, nas ne bo našel golorokih, temveč pripravljen in izvežban armado mladih borcev, ki bodo

pohiteli v obrambo svoje domovine s istim patriotizmom, s katerim je naša mladina začudila svet v letih domovinske vojne.

Strokovne organizacije in Zveza slovenske mladine stoji danes pred mnogimi telesno vzgojnimi nalogami. Skoraj se bo postavilo vprašanje telesno vzgojnega dela po tovarnah in delavnicah, med delavsko mladino, na vasi in v mestih, osnovnih in srednjih šolah. Treba bo podpreti narodno oblast pri organiziranju strokovnih sil in tečajev za telesno vzgojo. Treba bo obnoviti športne domove in v vsem podpreti telesno vzgojno organizacijo, ki se danes postavlja za Slovenijo, dati sami organizaciji največjo pomoč, da se razmahne po vsej naši domovini in zajame mladino vseh narodnih slojev. V obratih, vseh mestih, šolah naj zaživijo z novim telesno vzgojnim življenjem ljudje, ki se bodo prosvetljevali fizično, politično in kulturno, ljudje, ki se bodo za to fizično vzgajali, da bi čim boljše vršili svoje delo in dolžnosti, katerim jim nalaga naša narodna skupnost.

Gabrijel Gasperšič

Dopisi

Iz tovarne kovinskih izdelkov Lajovic

Za časa italijanske okupacije se je v tovarni začela organizirati OF. Tudi naš šef je nekaj časa simpatiziral z OF. Bil je obveščen o vsem delu v tovarni. Nekaj časa je sam denarno in materialno podpiral. To je bilo do polovice leta 1942, ko so pri blokadi vzeli starejšega sina Miša. Partizani so ta transport napadli junija 1942. Vrnili se je čez 2 meseca prost domov. Od tistega časa dalje je šef hotel podpirati OF. Začela se je propaganda proti partizanom. Vedno nam je govoril, naj gremo v hribe, češ, naj tudi mi poskusimo, kaj se pravi biti pod komunistično strahovladno. To nam je očital ob vsaki priložnosti, ko smo zahtevali zboljšanje našega položaja.

Za časa nemške okupacije so se šef in sinovi aktivno udeleževali delovanja proti OF. Imeli so sestanke v garderobi kovinske industrije, ki jih je vodil mlajši sin. Večkrat smo ga tudi opazili z agenti policije, ki jih je vodil tudi v tovarno pod pretrvezo, da jim razkazuje stroje.

Pogosto je zalezoval delavke aktivistke OF, kam gredo in s kom govorijo. Novembra 1944 se je javno raztrgal pred nami. Bilo je takole: Znam belogardisti Kunc Minki s škofljice, ki je za časa italijanske in nemške okupacije sodelovala s fašisti in belo gardo, je izginilo 300 lir. Trdila je, da ji je denar izginil v tovarni. Nahrnila nas je surovo, naj ji vrnemo ukradenih 600 lir. Ker me o tem nismo vedele ničesar, nisimo moge kar tja v en dan plačati tativne, za katero smo domnevale, da se ni zgodila v naši tovarni.

Poklicala je takoj mlajšega šefa na pomoč, češ naj posreduje, da ji bomo me povrnilo škodo. Ta se je v polni meri od-

zval. Ustavil je takoj obrat in sklical vse delavstvo. Začel nas je psovati z ofarskimi pravicami, partizanskimi packami itd. Ker nismo bile niti po njegovih psokvah in grožnjah pripravljene plačati zahtevano vsoto, so mu delavke vsaka posamezno povedale mnenje o tej stvari. Nato se je izrazil: »Če lahko podprate OF, boste tudi toliko tovariške, da boste plačale njej tistih 600 lir.«

Godila se nam je krivica od vsega začeta. Kunc Minka je bila vedno izjema. Hodila je v službo ob 10, delala je do 4., a ne od osmih jutraj kot me. To smo povedale šefu, a on se je potojeval zanj, tako da smo še bolj čutili prezir. Na koncu, ko je videl, da ni uspel, nam je grozil z odpustom, kar bi tudi storil, toda časi niso tega dopuščali. Lahko rečemo, da nam ni plačal 80 odstotkov zahtevanega zneska.

Ob izplačevanju božičnice smo bili prizadeti vse, ki nismo plačali po 30 lir za Kunc Minko. Odrgral nam je polovico vsote, ne glede na to, koliko časa je bil kdo zaposlen. V dokaz hranimo izplačilne kvante.

12. februarja je bila v tovarni aretirana tovarišica Luznar Lojzka, dve uri prej sta imela dva agenta razgovor z mlajšim sinom Dušanom.

Pripominjam, da sta oba sinova tovarnarja Lajovica nekeje skrita. Zato morajo povedati, kje se nahajata.

Če kdo želi še kakšnih pojasnil glede zadržanja našega šefa v času okupacije Ljubljane, mu tovarišice lahko razložijo.

Boža

Zahtevamo najstrožjo kazen za podjetnika — narodnega izdajalca!

V Ljubljani je zelo znano podjetje, zlasti pa je znano postalo v zadnjem času, ko je vršilo za okupatorsko vojsko velike dobave. To je delniška družba »Alpeko« z delničarjem, ravnateljem, šefom itd. Albertom Pečovnikom na čelu.

Pri tem podjetju, ki se ponaša z naplombo, da je edina cementna industrija s popolnoma domačim kapitalom, je bilo zaposlenih v času okupacije, ko je bila konjunktura na višku, okrog 50 delavcev, katere je on imenoval »zabušante«. Ob nemogočih delovnih pogojih, ob stalni sekaturi so morali vršiti ti »zabušanti« dnevno do 10 ur najtežjega fizičnega dela, stati v vodi, na mrazu, ne da bi imeli v ogromnih prostorih podjetja vsaj eno peč, kamor bi se hodili gret. Razumljivo je, da je v takih okoliščinah mnogo delavcev zbolelo.

Pečovnik je smatral obbolele delavce za nepotreben balast pri podjetju in jih je metal iz službe, ne da bi jim plačal po zakonu določeni bolniški teden.

Plačeval je vedno vsaj eno liro manj na uro, kot je bilo predvideno s kateroko-

li odredbo. Mnogo delavcev je hotelo zapustiti delodajalca, toda on je zahteval, da suženjsko vztrajajo pri delu za »novi red in boljše bodočnost evropskih narodov«.

Stalno je grozil delavcem, da pojdejo v Dachau, ako bodo ovirali produkcijo za nemško vojsko. Marsikateri delodajalec je še v Ljubljani, ki je enako grozil. O njih bomo še govorili. Toda Pečovnik je svoje grožnje tudi izpolnil. Še danes se nahajajo njegove žrtve v tujini, od koder iščejo poti domov, če že niso padle pod okupatorjevo kroglo ali umrle od gladi v nemških taboriščih. Iz svoje srede najbolj pogrešamo Pečovnikove žrtve tov. Gabrijela Alojza in Jamnika Jožeta, ki se še vedno nahajata nekeje zunaj, njuni družini pa stradata, vse samo zato, ker sta se zavedala osnovnih človeških pravic in sta imela pogum te pravice tudi zahtevati. Nešteto tovarišev in tovarišic, ki so izgorali zadnje sile pri Pečovniku, a kot plačilo so prejeli breco in grožnjo z Dachauom ali so bili poslani na prisilno delo, vse na Pečovnikov predlog.

Danes se Pečovnik že nahaja v rokah pravice. Zahtevamo in prepričani smo, da

bo naša narodna oblast postopala z njim tako, kot je zaslužil kot narodni izdajalec in ga strogo kaznovala.

Delavci

Iz Sovjetske zveze

Delavci v tovarnah pospešujejo svoje delo. V južnem Uralu je letos pet tovarniških skupin povečalo svojo proizvodnjo. Proizvodnjo železa in jekla so dvignile preko 1 milijona ton, proizvodnjo premoga za 500 tisoč ton, koksa pa za 700 tisoč ton. Letos bodo napravili 4 visoke peči, postavili dve koksarni in odprli pet novih rudnikov premoga. Tovarna za avtomobile, ki so jo zgradili med vojno, bo v letošnjem letu izdelala trikrat več avtomobilov kot doslej. Tovarna za stroje bo napravila 10 % več strojev kot preteklo leto. Tovarne Enrov, največje tankovske tovarne v Sovjetski zvezi, bodo tudi znatno dvignile proizvodnjo. Te tovarne izdelujejo danes devetkrat več tankov kot v začetku vojne.

Nova industrijska središča. Na vzhodnem pobočju severnega Urala je zrastle novo industrijsko središče z ogromno električno centralo, industrijo aluminija, z oddelkom aluminjske tovarne, ki ga obkrožajo mnoge pomožne delavnice in tovarne. V mestu so lepe ravne ceste, moderna poslopja, bolnice in šole. Vse to so začeli graditi takrat, ko so se nemške tolpe bližale Stalingradu. V bližini mesta so našli velike rudnike premoga. Prvi dnevni kop v dolžini enega in pol kilometra hrani električno centralo in vse pomožne tovarne, ki se še gradijo, kakor tudi oddaljene kraje z gorivom. Raziskovalci so ugotovili, da so te rezerve neizčrpne.

Sovjetski kovinarji za napredek domovine. Kovinarska industrija je ogromno povečala zmoglost proizvodnje. Gradijo se nove tovarne, med njimi tudi tovarne za zlato. V Transkavkaziji, v Doneskem bazenu in v Dnjeprskih pokrajinah vstajajo vedno nove tovarne. Bazen v Krivojrogu bo v letošnjem letu dobavljal več milijonov ton rudnin. Sovjetski kovinarji so odločili, da bodo nadaljevali z delom za napredek domovine. Pravijo: »Dolder traja vojna, bomo izdelovali material za vojsko, z največjo točnostjo bomo izvedli vsa naročila za vojsko, dokler nam jih bo domovina dajala. Ko pa bo sovražnik dokončno poražen, bomo uporabili naše ogromne zmoglosti za nove naloge.«

Zdravilišča in okrevališča se obnovljajo. Letos bodo v Sovjetski zvezi odprli 350 zdravilišč in okrevališč strokovnih zvez, ki bodo skrbela za invalide, delavce, uradnike in otroke. Zdravilišča in okrevališča na Krimu, ki so jih Nemci razdejali, so popravljena. Številne bolnice na Kavkazu bodo do poletja še pomnožene. Novo zdravilišče bodo odprli v Žilnevodsku. Sovjetskim znanstvenikom je dala akademija znanosti na razpolago zdravilišče v Kislovodsku. Številna zdravilišča bodo odprli v Ukrajini. V sanatoriju za jetične v Odesi zdravijo že od januarja meseca. Prav tako je obnovljeno zdravilišče Trustavce ob vnožju Karpatov. Ukrajinske otroke in borce negujejo v zdravilišču pri Kijevu in v mnogih drugih. Na Letonskem so ponovno zgradili dve novi zdravilišči.

Mesta in vasi se obnovljajo. Mesta in na tisoče vasi, ki so jih porušili Hitlerjevci, hitro rasejo iz ruševin. V preteklem letu je sovjetsko ljudstvo na novo sezidalo več tisoč kmečkih naselij. Vlada je sicer dala, da bo zgradila moderne vasi v pokrajinah, ki so bile pozorišče srditih bitk. To bo omogočilo razširiti izkušnje moderne zidave hiš in gospodarskih poslopj v vseh osvobojenih pokrajinah. Deset znanih arhitektov, ki so preizkušeni v poljedelskih zgradbah, ima nalogo obnoviti te vasi. Arhitekti pospešajo pri načrtih posebno pazljivo narodnemu arhitektonskemu slogu in ruski ljudski ornamentiki. Na glavnih trgih novih vasi bodo postavljeni spomeniki junakom, ki so se proslavili v bitkah za osvoboditev teh posameznih krajev.

Iznajdbe traktoristov. Traktoristi in žetveni operaterji so iznašli v teku vojne mnogo naprav, ki zelo povečujejo delavnost in učinkovitost njihovih strojev. Žetveni operater Ivanov je iznašel posebno napravo, katere značilnost je v tem, da nima nobenega lastnega stroja, temveč jo goni stroj traktorja, s katerim je zvezana. Ta naprava ima samo tretjino velikosti običajnega modela. Traktorist Rojvinski je iznašel poseben hladilnik, ki temelji na hladilnem učinku tekočega izhlapevanja. Delavec Ostrovko pa je iznašel nov žetveni stroj, ki ga je industrija že prevzela za množično proizvodnjo.

sonce. Naša imena so izpirala štiri težka krvava leta.

Franc Trtnik? Takrat sem se spomnil tistega vedrega obraza iz šentjaskobskega okraja v Ljubljani, tistega lepega nasmeha in tistih jasnih sinjih oči, ki so me vedno tako lepo pozdravljale. In takrat sem se spomnil tudi njegovih poslednjih besed v Ljubljani: »Saj se bova še srečala.«

Da, srečala se še bova... Saj sva se srečala. Tam nekeje onstran Save, v tistih visokih gorah, po katerih sem zdaj prvič v življenju hodil. Tam nekeje ob robu gozda, ob samotni partizanski poti je grob. Nobenega znamenja ni tam, in morda ni potrebno. Samo sinje nebo je bilo razprostrto nad tistimi gorami, nad tistimi gozdovi in nad tistim samotnim grobom, in zdelo se mi je, da to ni več sinje nebo, temveč da je to njegov sinji, jasni pogled, s katerim me je vselej pozdravil, in ta vedrina ni več vedrina neba, temveč je to vedrina njegovega obraza in njegovega nasmeha. Nič ne de, če ni tam znamenja. Zdaj je to pomlad in nad tistim grobom se bodo razcvetele rože in bodo cvetele v spomin njegovi vedrini. Ampak takrat mi je bilo vendar le nekam hudo, hudo, ker sem mislil na njegove besede: Saj se bova še srečala. Da, srečala sva se, toda zakaj sva se morala tako srečati?

Miško Kranjec:

Srečanje

Nekako pred petnajstimi leti sva se prvič srečala. V Delavski zbornici v Ljubljani. V resnici samo srečala, zakaj on je takrat že odhajal od tam, jaz pa sem takrat šele prihajal tja. Bil je delavec; kje je delal, ne vem. Pač pa sem ga srečeval v našem šentjakobskem okraju. Bil je mlad in bil je čudovito vreden človek, poln neke posebne vere, zanosa, in ne vem česa še. Jaz sem se šele otresal svoje študentske mračnosti in anarhije. Ko ga nič več ni bilo k nam, a sem ga na ulici še srečeval, sem ga le povprašal, kako da ga ni več v naša društva, in v kakšna zdaj hodi.

Gledal me je nekaj časa s svojim vedrim pogledom, — imel je čudovito jasne, sinje oči — in mi odvrnil:

»Saj boš prišel za mano.«

Zdaj sem ga jaz gledal, ker ga nisem razumel. »Kam?« sem dejal. »Kam bom prišel za tabo?«

Še me je pogledal, še se je nasmehnul, potem pa je zmignil z rameni in mi odvrnil: »Boš že videl.«

Srečavala sva se še nekaj časa, govorila pa ne o tem, pač pa o vse drugih stvareh. Nato ga je nekoga dne

zmanjkalo, nisem ga nič več videl, pa tudi spraševal nisem po njem, zakaj kmalu nato sem tudi jaz zapustil Ljubljano.

Minila so leta, skoraj celih deset let, ko sva se spet srečala.

»Kje si bil ta čas?« sem ga vprašal. »Toliko let se nisva videla!«

»Dolgo, kaj ne?« je dejal in se nasmehnul. Še vedno je bil na njegovem obrazu tisti vedri nasmeh in njegove oči so še vedno tako jasno, tako sinje gledale v svet. »Sedel sem,« mi je pojasnil najprej kratko, in to povedal tako, kakor da je bil nekje na letovišču, in kakor da pravkar hoče začeti na široko in dolgo s pripovedovanjem o tem, kako je bilo na tem »letovišču«. »Sedel sem,« je ponovil. »Prav za prav sem med tem že večkrat sedel, vendar dvakrat samo za krajšo dobo. Zdaj so me pa hudiči kar za dve leti. V Beogradu sem bil.« Navadno ni klet, ampak besedica »hudiči« je na Kranjskem, zlasti v Ljubljani nekaj nedolžen vzklk, kakor »ojče« ali kaj podobnega. »Slišal sem,« je govoril dalje in nič več pripovedoval o sebi, »da si tudi ti šel od tam stran, kjer sva se nekoč srečala.« In zdaj se je spet nasmehnul. »Ali ti nisem rekel, da boš prišel za mano?« Ponudil mi je roko, ker je nekam hitel. Vse, kar mi je še

povedal, je bilo: »Saj se bova še srečala.« In že sem ga videl, kako gre svojo pot s tistim svojim vedrim nasmehom, in s tistimi svojimi jasnimi, sinji mi oči. Mislim, da je moral biti vsakdo vesel njegove vedrine, njegovega nasmeha in njegovega jasnega in lepega pogleda. In zdelo se ti je, da ob njem ne more biti na svetu nič žalostno. Kamor stopi, se more vse razvedriti, vsakogar mora navdati isti nasmech, ki ga on sam prinaša neprestano s seboj.

Saj se bova še srečala, mi je rekel. Ampak šla so leta in spet ga nisem videl, nemara, ker sem tako malo hodil v Ljubljano, nemara ker je bil spet zaprt, ali bog si ga vedi, kod je hodil.

Šla so leta; dolga morda niso bila tako, po številu vsaj, toda bila so dolga po trpljenju, po velikih dogodkih, zakaj nad Slovenijo se je bila zgnila najtemnejša noč in za to nočjo se je nad Slovenijo že svetlikala najlepša zarja, ki je mogla siniti slovenskemu narodu. Leta trpljenja so se bližala kraju, ta najstrašnejša noč je že obledela in vstajala je tista čudovita zarja, po kateri smo vsi tako hrepeneli. Pa sem potoval po slovenski zemlji. Tokrat ne po vlaknu proti Ljubljani, temveč po gorah, po dolinah in bog sam vedi, kod vse sem hodil. Koder